

Erling Rønneberg

7. september 1995

FRA KRIGENS HVERDAG I SKI 1940-1945

ØSTLANDETS BLAD

Omkring halvparten av de norske avisene forsvant under den fem år lange okkupasjonen. De ble stoppet av tyskerne, eller de fikk lov til å innstille.

Den andre halvparten fortsatte å komme ut, men underlagt full kontroll og styring av den tyske presseavdeling i Norge og av nazistenes pressedirektorat. Avisene måtte trykke det tyskerne og nazistene sendte dem og gi stoffet den plassering og den form som ble pålagt. De var omgitt av dagsordrer om hva de kunne skrive og hva de ikke kunne skrive, og direktivene ble stadig strammere.

Enkelte av avisene forsøkte til tider å skrive "mellom linjene", å si ting på en måte som det var umulig for sensuren å slå ned på.

Østlandets blad hørte til de avisene som fortsatte å komme ut under hele krigen. Den fortsatte med samme redaksjon. Den tok inn det tyskerne og nazistene forlangte og brøt ikke med de gitte retningslinjer. Den forsøkte seg aldri på underfundigheter.

Men *Østlandets blad* var ikke bare et lydig redskap for tyskerne og nazistene. Den opptrådte i realiteten med et såkalt janusansikt som viste seg fra to forskjellige sider. Den andre siden var lokalavisens.

Det var en side som ikke handlet om seier eller nederlag, om helter og skurker, men om hverdagen - i Follo i sin alminnelighet og i Kråkstad og Ski i særdeleshet. En side som fortalte om store og små hendelser, om meget grått og trist, men også om slikt som kunne muntre opp. Fortalt på et herlig effektivt språk, ordrikt og malende.

Det var en avis om hverdagen, om de ettusenåttehundreogfemtien slike dager under okkupasjonen.

På 1700-tallet talte man om potet-prester. Det var prester som ivret for potetdyrking i Norge. Potet-prest var en hedersbetegnelse.

På samme måte opptrådte *Østlandets blad* som en potet-avis under krigen. Den var i alle krigens år sterkt preget av matsnakk og matstrev, av jordbruks- og brenselsproblemer og av alt som hadde å gjøre med det daglige brød i ordets videste forstand. Den drev en i dypeste forstand positiv virksomhet når det gjaldt folks materielle velferd og tilværelse, når det gjaldt å bringe unge og gamle helskinnet gjennom krigen.

Alt måtte settes inn for størst mulig selvforsyning av matvarer. Poteter og grønnsaker i våre hager neste år! Prydplantene får vente! Skolestyrer Anders Ween på Gamle Kontra fikk hederlig omtale. Han hadde tatt opp en potet på 1610 gram.

Hederlig omtale fikk også en bonde i Kråkstad. Han hadde høstet et kålhode som veide hele 9 1/2 kilo.

Høsten 1940 satte *Østlandets blad* igang en storstilt kampanje for plukking av nyper, disse verdifulle fruktene så innholdsrike på C-vitaminer! Det var viktig ikke minst nå da importen av sydfrukt hadde stoppet opp.

En kampanje ble samtidig satt igang for kålroten - Norges appelsin! Den burde komme til heder og verdighet, ikke minst for spebarn og småbarn.

Alle jordflekker i Ski reguleringsstrøk måtte dyrkes!

Folk ble anmodet om å ta vel vare på vedasken som det ville bli mer av her i landet enn noensinne før. Siden tilgangen på kunstgjødsel ville bli sterkt begrenset, gjaldt det å ta vare på alt som kunne gi plantene næring.

Ingen villa skulle mangle sin komposthaug hvor alt avfall kunne komme til nytte i form av muld og plantenæring. Den sterkt utbredte bråtebrenning ble karakterisert som et eneste sløseri av verdifulle stoffer.

Og ikke minst: Kaniner! Hold kaniner! Hold rene kaninraser!

Østlandets blad kom ut med fire sider hver mandag, onsdag og fredag i krigsårene. Hver uke krigen igjennom brakte avisen artikler og notiser om kaniner og kaninstell. Det ble 40-50 hvert år.

Det er fra krigens hverdag i Kråkstad og Ski at vi nå skal høre, om matsnakk og matstrev, men også om det grå og triste - som at tyveriene florerte i Ski under krigen som aldri før eller siden. Og vi skal også høre om det som i ettertid kan kalle på smilet.

Østlandets blad - lokalavisen, potet-avisa - er vår guide!

DA KRIGEN KOM

DA KRIGEN KOM TIL KRÅKSTAD OG SKI

Østlandets blad kom ikke ut tirsdag den 9. april 1940. Onsdag den 10. april brakte avisen i et stort oppslag på 1. side Vidkun Quislings proklamasjon til det norske folk. I proklamasjonen avsatte han regjeringen Nygaardsvold og kunngjorde sin egen opprørsregjering med navnene på sine "statsråder". På 1. side hadde avisen også et voldsomt angrep på de norske kommunister. Det tyske overfall på Norge ble omtalt først på 2. side.

I samme nummer av avisen var det nevnt at en stor del av Ski-byens kvinner og barn hadde reist ut av distriktet. Evakueringen var blitt ledet av lensmann Westgaard og hans folk med assistanse av brannmannskaper, og det hele hadde gått greit og hurtig unna.

Ski Vel's årsmøte og Ski skytterlags fest var blitt avlyst, mens kvinnene i Ski i en annonse ba befolkningen om støtte til hurtigst mulig å skaffe bygda et nødhjelpslasarett. Meningen var

at et antall senger med laken, putevar etc. skulle stå ferdige for eventuelle påkommende tilfeller.

Snøen lå fremdeles høy langs veikantene og bortover jordene, og i skogen var den enda over halvmeteren høy. Det ble en sen vår, skrev avisen.

Allerede uken etter kunne *Østlandets blad* melde at kvinner og barn var kommet tilbake til Ski-byen etter evakueringen, og at alt snart var i normal gjenge.

Men været viste seg fortsatt fra sin sletteste side, med snøsludd og sur vind.

Ski el-verk averterte at alle abonnenter inntil videre måtte innskrenke forbruket av strøm til et absolutt minimum. Elektriske varmeovner måtte ikke brukes. Heller ikke strøm til vannvarming. Kun absolutt nødvendig belysning kunne benyttes. Alle som hadde vedkomfyr, måtte bruke denne til koking og baking.

Grunnen var en feil på fjernledningen. Man behøvde 1200 kilowatt, men fikk bare 400.

Mandag kveld den 15. april holdt Ski kommunestyre møte, med forbausende få til stede ifølge *Østlandets blad*. Da møtet begynte, var bare 11 av 20 møtt frem.

Det var for øvrig samme dag general Erichsen beordret de norske styrkene i Østfold til å gi opp kampen og går over grensen til Sverige.

Kommunestyret behandlet endring i reguleringsplan, forpaktning av Krokhol, ny transformator kiosk, budsjettforslag for kommuneskogene og elverkets budsjett.

Det ble nevnt at fordi strømleveransen til kommunen var blitt redusert fra 1200 til 400 KW, var bl.a. Nordbyveien og Langhus koblet ut. Ski sentrum og skogbygda måtte prioriteres. I møtet ble det bedt om at man i stedet vurderte å fordele strømmen med tre-fire timer på hver skolekrets.

Spørsmålet om å oppta arbeidet med bombesikre rom i Ski-byen ble reist. Til nå hadde bare tyske fly trafikkert over distriktene her, men man kunne aldri vite. For kommunen var det en uløselig oppgave nå, ble det sagt. Og Ski Vel kunne på ingen måte løse den alene.

I samme møte ble matforsyningen i Ski diskutert. Transportvanskeligheter hadde skapt en viss varemangel som ordføreren lovet skulle rettes. Det var kommet flere mennesker inn fra Oslo enn det hadde flyttet ut, noe som ikke hadde gjort saken lettere.

Det ble av flere representanter bedt om at man kom til en forståelse med kommandanten, slik at kjøpmennene uhindret kunne reise til Oslo etter varer. Til nå var all privat bilkjøring stanset. - *Østlandets blad* hadde ikke nevnt det med et ord, men det var tydelig at Ski allerede var inntatt av tyskerne.

Fredag den 19. april hadde avisen for øvrig en lengre beretning om kampene ved Fossum bro i Askim. Forsøket på å spreng broen hadde blitt mislykket, og ødeleggelsene i og omkring Askim var store. Det var for øvrig ved Fossum bro at den unge landbrukskandidat Ivar Herrestvedt hadde funnet sin død den 15. april. Han var den første fra Ski som ble et offer for krigen. Fenrikene Ole

Ingulstad og Torstein Fennefoss også fra Ski var blitt tatt til fange og satt internert i Østfold.

RO OG ORDEN

For øvrig hersket det ifølge *Østlandets blad* for den 19. april ro og stillhet over hele Follo. Politiet hadde etter ordre fra den tyske kommandant satt ut vakter ved broer etc. for å hindre eventuelle sabotasjehandlinger.

Rolf Dahl annonserte at han hadde appelsiner! og Ole Løkke at forretningen hadde gode varme vinterklær!

Follo Politi averterte i samme nummer av avisen etter ca. 200 reservepolitifolk til vaktjeneste: friske, pålitelige menn, fortrinnsvis mellom 35 og 50 år.

Men reservepolitiet ble allerede først i mai redusert fra de ca. 200 til 70-75 mann. Av disse hadde Ski en tredjepart. Årsaken til reduksjonen var at det i hele distriktet hadde vært stille og rolig den hele tid og ikke forekommet noe, som kunne gi grunn til å holde en større politistyrke til enhver tid.

Reservepolitiets mørke punkt var avlønningen. Til nå hadde ingen av folkene fått utbetalt en øre for sitt arbeid og heller ikke visste de hva de ville få.

Den 14. mai ble så alt reservepoliti inndratt. Det ble funnet unødvendig fordi det i den måned reservepolitiet hadde vært i virksomhet, ikke hadde funnet sted sabotasjehandlinger av noen som helst art.

Grepet strammet seg.

Melrasjonering ble innført fra mandag den 29. april.

Blending ble påbudt, og fotgjengere ble bedt om å være forsiktige under blendingen på grunn av det minimale lys bilene ble tillatt å føre.

Alle militære våpen og all ammunisjon ble påbudt innlevert.

Follo Politi meddelte at det var strengt forbudt å rive ned oppslag fra de tyske eller de norske myndigheter.

Den 29. april ble ifølge *Østlandets blad* spørsmålet om splintsikre rom for Ski-byen igjen brakt på bane i formannskapet, likeledes tiltak for å sikre befolkningen mot ulykker hvis Sprengstoff-fabrikken på Drømtorp skulle bli bombet.

Fra Landbruksdepartementet forelå i samme møte skrivelse av 24. april med anmodning om å ta opp et energisk arbeid for å få produksjonen av matnyttige vekster så stor som på noen måte mulig kommende sommer. Departementet ga i denne anledning visse forskrifter for hva som kunne og burde gjøres.

Ved siden av dette besluttet formannskapet å nedsette et utvalg for å forestå potet- og grønnsakdyrkingen innenfor Ski-byen. Til sådant utvalg ble oppnevnt sekretær Wilhelm Klose, formann, og Ski Binæringsforenings styre som øvrige medlemmer.

Det ble også besluttet å rette en henstilling til forsyningsnemnda om å gjøre Ski Bondelag og kommunens kjøpmenn oppmerksom på at det pågikk oppkjøp i Ski av poteter til andre bygder. Man henstilte derfor til dem å erindre bygdas eget behov og ikke lense sine beholdninger.

Formannskapet henstilte samtidig til styret for kommuneskogene og Ski landbrukslag å utvide vedhogsten så vedbehovet for kommende vinter ble dekket. Etter fremkommet oppgave ville der til husbruk i alt behøves ca. 2.900 favner ved, i tillegg til det som trengtes til industri og skoler, i det man ikke fikk anledning til å bruke importert brensel.

En innsender til *Østlandets* bladden 1. mai bad i forbindelse med matauken innstendig om at ubenyttede tomter i Ski sentrum ikke måtte bli liggende brakk til sommeren.

På et stort møte på Realskolen, holdt etter initiativ av forsyningsnemnda, ble kriseforanstaltningene drøftet. Konklusjonen var at det manglet penger, penger og atter penger.

- OG UORDEN

Formannskapet besluttet også den 29. april å henstille til lensmannen å pålegge stedets befolkning følgende ordensregler:

- a. *Barn og skoleungdom skal være i sine hjem etter kl. 20.*
- b. *Stedets voksne befolkning som ikke har nødvendige ærend å utrette, skal ikke ferdes på veiene etter kl. 22.*
- c. *Stedets politi må ikke tillate at barn eller ungdom samler seg i klynger på veier eller søker hen til steder hvor de intet har å gjøre.*

Wilhelm Kloose jr. gikk samme dag som formannskapetets forslag til ordensregler forelå, hardt ut mot disse. I et innlegg i *Østlandets* blad den 3. mai skrev han bl.a.:

Befolkningen i Ski har aldri vist seg uverdigg den selvstendighet som den råder over. Hvorfor skal da Skifolket bindes av bestemte klokkeslett? Hvis et slikt tiltak skulle vise seg å være nødvendig, så vær forvisset om at de tyske myndigheter ordner den slags ting. Det er slett ikke nødvendig å hjelpe dem med å holde slik justis...

La oss, nå når sommeren kommer, få den anledning vi kan til å nyte årstiden og trekke all den friske luft som oppskakede nerver trenger!

Formannskapetets henstilling hadde ikke ført til det forønskede resultat, og *Østlandets* blad rettet den 15. mai 1940 noen ord i alvor til Skis befolkning:

Man hadde sett flere eksempler her på Ski på at skoleungdom i tide og utide søkte hen til de tyske soldaters kaserner, og man hadde sett økende jentetrafiikk til de samme kaserner.

Til og med voksne folk tillot seg i unødig diskusjon med tyskerne, skrev Østlandets blad. Det førte etter avisens mening ingensteds hen og kunne bare medvirke til ubehageligheter overfor den enkelte som overfor alle i Ski-byen.

Avisen nevner ikke hvor "kasernene" lå, men Kontra skole og deler av Realskolen var om ettermiddagen den 7. mai blitt beslaglagt

av en tysk offiser. Allerede neste morgen kom således 167 tyskere soldater til Kontra. Beslagleggelsen var i påvente av at brakker skulle bli ferdigstilt på Depotet.

Den tyske kommandant klaget den 31. mai til stedets politi over Ski-befolkningens opptreden. Det var som følge av episoder som var inntruffet en av de siste dagene.

Det var særlig ungdom som det gjaldt. Kommandanten opplyste via *Østlandets blad* at de som ved steinkast, fornærmelige tilrop eller på annen måte forulempet tyske soldater, risikerte å bli skutt.

Samme dag annonserte politimesteren i *Østlandets blad*. Det ble på det strengeste advarte mot å fornærme eller forulempe de tyske soldater eller personer som var i følge med dem.

I etterfølgende møte i Ski kommunestyre ble befolkningens opptreden satt under debatt.

De ordensregler for befolkningen som formannskapet hadde vedtatt, syntes å være lite effektive, sa Arne Kolbjørnsen.

Det er mye spetakkel langs veiene, spesielt de to siste lørdagene. Det er jo flere individer som blir nokså "sterke" ut over kvelden, og i vanskelige tider som nå, kan deres handlinger bli til skade for oss alle. Jeg så det som betydningsfullt at noe ble gjort, men hvis bestemmelsene ikke blir etterfulgt bedre enn nå, er det vel kanskje bedre å oppheve dem.

Ordfører Eger understreket Kolbjørnsens ord meget sterkt.

Det var i formannskapet nokså megen indignasjon over den opptreden som unger og unge jenter viser, så man fant det formålstjenlig å rette denne henstilling til lensmannen. Noen hjelp har det ikke vært. Søndag f.eks. var Kirkeveien så å si blokkert av nysgjerrige.

Andersen:

Hvis ingen påser at henstillingen blir fulgt, er regelen mer til skade enn til gagn.

Underland:

Den må stå. Det må kunne gå an for stedets politi å opprettholde orden. Oppe ved meg (ved Mork) har vi disse flokkene av gutter og jenter hver eneste kveld. Lensmannen må kunne jage dem vekk, både der og andre steder.

Larssen:

Det var ikke formannskapets mening at det skulle holde noen kustus over befolkningen. Henstillingen kom fordi man mente den tjente stedets interesser. Oppstår det en eller annen uforstandig handling, går det ut over hele stedet. Befolkningen må innse at dette ikke er kommet for å legge noen tvang på den. Vi skal ikke være noe overpoliti, men vil gjerne at befolkningen skal opptre som det sømmer seg under nåværende forhold. Det er også de militære myndigheter enige i. De ønsker intet heng over sine soldater og ønsker ikke å medvirke til uholdbare tilstander her.

Stenerud:

Når intet er kommet herom fra lensmannen, går vel folk ut fra at henstillingen ikke skal følges. Skulle kommunestyret gjøre noe, måtte det være å henstille til lensmannen å godta henstillingen fra formannskapet.

Ordføreren:

Vi kunne selvfølgelig få bestemmelsene inn i politivedtektene, men den vei er lang å gå. Jeg så gjerne at kommunestyret ga formannskapetets henstilling sin tilslutning.

Kolbjørnsen:

Det kan tenkes at politiet er overbebyrdet med arbeid nå, så det ikke kan befatte seg med denne sak. Men dette er en så farlig sak at man heller bør leie et par mann til lørdag og søndag å kontrollere de farligste strøk.

Noe vedtak ble ikke truffet.

Natt til søndag den 17. november 1940 ble det så begått hærverk på en del av de veivisere som var satt opp av tyske myndigheter. Det var særlig veivisere på Gamleveien som det gikk ut over. Gutte-banden som hadde ødelagt veiviserne, ble knepet den 9. januar 1941. Det var fire-fem gutter som hadde spesialisert seg på denslags hærverk. De tilstod og ble belønnet med store mulkter.

Lensmannen rykket samtidig ut med en skarp advarsel i *Østlandets blad*. Han gjorde oppmerksom på at hvis hærverk på veivisere m.v. langs veier og gater i Ski ikke opphørte, ville det bli tatt forholdsregler som ville gå ut over befolkningen i det regulerte strøk.

Han innskjerpet i annonsen politivedtektene for Ski, at barn under 15 år ikke skal streife om på offentlige veier etter kl. 20. Foreldre og foresatte var ansvarlig for at barna var hjemme etter denne tid.

Den 7. april 1941 meddelte *Østlandets blad* 1941 at all slags demonstrasjoner var strengt forbudt den 9. april. Det var forbudt å avbryte arbeidet, å heise flagget på halv stang eller å bære demonstrative tegn som sørgeflor o.l.

Follo Politi innskjerpet i annonse samme dag at nedrivning, ødeleggelse eller besudling av oppslåtte offentlige kunngjøringer medførte straffansvar.

Alle slags demonstrasjoner under åpen himmel og i lukkede rom ble forbudt også 17. mai. Forbudet omfattet særlig opptog og sammenstimlinger. Det var forbudt å synge nasjonalsangen i restauranter og offentlige lokaler. Overtredelse ville bli straffet.

Østlandets blad skrev den 25. juli 1941 at alle kongevennlige demonstrasjoner ville bli strengt straffet. Et par steder i distriktet hadde slike funnet sted. Det kunne ifølge avisen føre til alvorlige konsekvenser såvel for den enkelte utøver som for den bygd de forekom i.

Forbudet mot å bære merker, tegn, emblemer, klesplagg o.l. som ville kunne oppfattes som en demonstrasjon, ble samtidig innskjerpet.

LIVET MÅ GÅ SIN GANG

Den 8. mai averterte Ski Vel i *Østlandets blad* gratisparseller for potetsetting. Det var på Clausentomtene og Sirkustomten i Ski sentrum at Vellet hadde fått tillatelse av eieren til å stille et område på inntil 10 mål til disposisjon for dem av Ski-byens befolkning som ikke hadde noen hageflekk eller jord. I alt 22 personer fikk hver sine stykker, hvert stykke på opptil 300 m². Leieprisen var beregnet til kr. 1,50 pr. 100 m².

Arealet ble pløyet og harvet og alet med hest av Strand på Finstad, og Vellet sørget for såvel settepoteter som kunstgjødsel.

Tilbudet om settepoteter var et godt tilbud. Poteter var blitt mangelvare. Bygdas mange store potetdyrkere ga på henvedelse fra *Østlandets blad* over alt det samme svar: Vi er utsolgt, har knapt nok settepoteter selv.

Gårdbruker Johannson på Søndre Ski var den som reddet situasjonen. Han stilte i første omgang et parti på 12 000 kilo poteter til disposisjon for forsyningsnemnda og lovet mer.

I Kråkstad var våronna nå i begynnelsen av mai i full gang. Men det var mindre åkerareal, og det manglet varme og nedbør. Bygda var ifølge jordstyrets formann, Johs. Bieltvedt, bra forsynt med traktorer, hele 23 stykker, men det var snaut med hestehjelp.

Det hadde den 8. mai vært stort innrykk av hester i Birkelunden. De kom fra alle Follo-bygdene. I alt var det blitt solgt 24 hester til tyskerne. Prisene lå på omlag 1500 kroner pr. hest.

En gårdbruker i Kråkstad kunne samtidig fortelle at en ny næringsgren var under oppblomstring i bygda. Halen ble av en eller annen geskjeftig person klippet av hester som gikk i havn.

Det var for tiden ganske stor etterspørsel etter hestetagl, og prisen var fin. Men det var ille, ikke minst for dyrene som ikke lenger hadde noe redskap igjen til å vifte fluer og andre insekter vekk med i sommervarmen.

Foran pinse og 17. mai henvendte *Østlandets blad* seg for øvrig til en rekke av stedets forretninger og bedrifter for å høre hvordan situasjonen var.

I næringsmiddelbransjen gikk det så noenlunde som før. Ski Samvirkelag annonserte stadig: Godt assortert i kolonial. Oksekjøtt, svin, kalv, pølsevarer, pålegg. Salater - grønnsaker! Pøsemaker Opsahl fortalte at omsetningen var bra. Ski Sport og Verktøy hadde lite å gjøre. Av sportsartikler gikk det ingen ting utenom sykler. Rolf Skonnord hadde jevn og bra omsetning. Ski bygg fortalte at det var helt stille i bygningsbransjen. Hageredskaper og frø for våronna gikk unna, sykler og sykkeldeleer likeledes. Kjøpmann Levin meldte om bra omsetning.

Ski mek. Verksted gikk på stumpene. Verkstedet hadde vesentlig arbeidet med fremstilling av kjøleanlegg. Det hele hadde nå stanset opp, og arbeidsstokken på 15 mann hadde måttet gå.

Østlandets blad kunne så mandag den 10. juni 1940 på side 2 meddele at krigen i Nord-Norge etter anmodning av den norske overkommando var avblåst kl. 12 natt.

Kongen og regjeringen hadde besluttet å følge overkommandoens råd og inntil videre å oppgi kampen innen landet og forlegge den utenfor landets grenser. Samtidig ville arbeidet for å vinne igjen landets frihet og rett bli fortsatt.

Samme dag meldte avisen at det nå var ordnet med et alarmsignalsystem for Ski-byen, med tilfluktsrom i fire store bygg i sentrum (Næss's bygg Torvang, Bogers hus Rutheim, Levins Vanaheim pensjonat og Norums Sentrumsgården). Til sammen ga de plass for flere hundre mennesker.

Spesielle signaler gjaldt for brann, fare og faren over.

Det var liten byggevirksomhet i Ski. Det skyldtes mangel på trematerialer, sement - og penger. Men brakker ble det ifølge *Østlandets blad* bygget, usagt for hvem. Og Kontra og Realskolen kunne frigjøres igjen. Det ble betalt kr. 5900,11 for leie.

Østlandets blad hadde den 29. juli sin første og - etter det en vet - siste frimodige ytring under okkupasjonen. Avisen skrev at det nå var lenge siden det hadde vært adgang til frimodige ytringer om likt og ulikt i bygda. Det var derfor sikkert med en viss forventning publikum hadde imøtesett amatørkonkurransen på Sportsplassen hvori også var innlagt en sketsj om lokale forhold. Publikum var da også møtt ganske fulltallig frem. På lørdagen hadde det vært vel 500 mennesker og under regnværet søndag ca. 400. Avisen fortsatte:

Amatørene gjorde stort sett sine saker bra. Særlig en liten stepper fra Moss fikk stor applaus. Den falske Truls som ga gjesterolle hver kveld, var også meget god.

Men noe fart over det ble det først under Trompeter Kal'sens store tale i sketsjen. I denne raljerer han over noen og enhver, både over dem som har gjort seg offentlig bemerket og bemerkelsesverdig og over andre. Kal'sen sparer ingen, ikke engang sin egen sønn.

Han og de som stelte med sakene, trodde det fremdeles var lov å more seg her i bygda og ville gjerne hjelpe til med å få smilet frem igjen, og vi tror nok at minst 90 % av de fremmøtte guterte og gikk med på spøken.

Men så kom politiet, og så var det slutt.

I går måtte så sketsjen kjøres i ny og revidert utgave, så den tapte meget av sin opprinnelige verdi.

Det var en av tilhørerne som hadde anmeldt revysketsjen til politiet. Vedkommende hadde også forlangt manuskriptet utlevert.

Alle manufaktur- og skotøybutikker holdt stengt fredag den 6. og lørdag den 7. september 1940. Dagene skulle brukes til vareoppstilling. Det var et tydelig tegn på at rasjonering var på trappene.

Rolf Skonnord opplyste på forespørsel fra *Østlandets blad* at det hadde vært bra trafikk den senere tid, men ikke tendens til hamstring i større stil. Det var ingen egentlig varemangel, men ull undertøy og gode dress-stoffer var det vanskelig å skaffe. Hva skotøy angikk, var forholdene bra, men det var knapphet på beksømstøvler.

Kaare Levin hos Elise Brække uttalte at det nok hadde vært en del oppkjøp i den senere tid, så rasjonering kunne være på sin

plass. Men man hadde varer for lang tid fremover, selv om det kanskje skortet på kvalitetsvarer.

Allerede mandag den 9 september ble så forskrifter om rasjonering av tekstil- og lærvarer m.m. satt ut i livet.

Klesrasjoneringen skapte i begynnelsen mange praktiske vanskeligheter. Det var mange tilsynelatende motstridende bestemmelser som måtte avbalanseres. Hansker og votter var f.eks. fri, vanter ikke. Selbuvotter var fri, Selbuvanter ikke. Hva skotøy angikk, var selskapssko fri. Men hvor gikk grensen for selskapssko? spurte *Østlandets blad*.

Skolestyret i Ski bestemte at det skulle være potetferie ved folkeskolene i bygda fra mandag 16. september i 14 dager, om nødvendig med en uke i tillegg. Det avhang av om bøndene ble ferdige med potetopptakingen på de 14 dagene eller ikke.

Det ble ifølge *Østlandets blad* nødvendig med tillegget, for alt regnværet under potetopptakingen hadde voldt et betydelig avbrekk. Det vedvarende regnværet, med større eller mindre jorder under vann, hadde gjort det leit å få potetene opp, og de skolebarna som hadde fri annenhver dag, ble til og med satt til potetopptaking ut over den tredje uken. En tysk offiser tilbød hjelp fra de østerrikske alpejegerne som det var blitt så mange av her for tiden.

Munn- og klovsyken gjorde høsten 1940 sitt inntog i Norge. Det var to år siden sist.

Sykdommen var en akutt, ondartet og smittsom virussykdom som særlig angrep storfe. Smitten fulgte dyre- og melketransporter, dyrefør og mennesker.

Det var bare et middel som hadde vist seg effektivt: å slakte og grave ned angrepne besetninger og å sperre av områder hvor sykdommen hadde meldt seg.

Sykdommen kom til Norge fra Danmark og Syd-Sverige. Den 16. oktober nådde den Hobøl, og alle skoler i Ski ble ifølge *Østlandets blad* innstilt fra samme dag. Elever fra Ski som gikk på skole i Oslo, fikk beskjed om å holde seg hjemme.

Det ble forbudt å selge melk eller melkeprodukter som ikke var pasteurisert. Direkte salg fra melkeprodusent til forbruker av melk ble også forbudt.

Ikke bare skolene, men også kirkene i distriktet ble stengt. Sogneprest dr. Selmer måtte sende sin julehilsen til menigheten gjennom *Østlandets blad*. Juletefester ble avlyst.

Hunde- og katteeiere ble bedt om å passe på sine hunder og katter. Omstreifende dyr ville bli avlivet uten pardong.

Sperretiltakene hjalp ikke.

Den 19. desember ble sykdommen konstatert på Langhus gård. Besetningen på 18 storfe ble nedslaktet.

I julen ble den konstatert også på eiendommen Granerud i Kråkstad. Det var en mindre besetning som her ble slått ned.

Ingen flere tilfeller forekom i distriktet, og avsperringen av Langhus gård og av Granerud ble opphevet på nyåret.

Forbudet mot møter og sammenkomster ble opphevet den 18. januar 1941, og gudstjeneste ble holdt igjen søndag den 19.

Skolene fikk begynne mandag den 20. januar. I mellomtiden var elevene ved Ski realskole og gymnas pålagt hjemmearbeid.

Og dermed kunne alle dra et lettelsens sukk etter den lange "innesperring". Men flere av restriksjonene stod fremdeles ved makt.

På Langhus gård kom veterinæren på besøk og fikk mer enn nok med desinfeksjon av hus, gårds plass og veier og for øvrig av alt som hørte gården til. Alle uthus ble oversprøytet med lutvann både innen- og utendørs, og likeledes ble det kalket både inne og ute.

Folkene på gården hadde fortsatt ikke lov til å ta imot gjester, og de kunne selv ikke være gjester hos andre. Men de hadde det godt og varmt, leste på spreng og hørte nyheter på radio, så de hadde etter eget sigende intet å klage over.

Dette var før radioapparatene i Norge ble beslaglagt gjennom en storstilt aksjon satt i gang av tyskerne i august-september 1941, og før all lytting ble strengt forbudt.

LOV OG (U)RETT

NÅ MÅ DER BLENDES ORDENTLIG!

Bestemmelser om blanding ble innført fra første dag av den tyske okkupasjon i Norge. Hensikten var å forhindre fiendtlige fly i å kunne orientere seg.

I begynnelsen av august 1940 fant politiet det nødvendig å gå ut med en advarsel i *Østlandets blad* om at nå måtte der blendes ordentlig fra solnedgang til soloppgang. I Kråkstad og Ski var der ifølge avisen allerede da sendt ut over 100 pålegg om dårlig blanding. I fremtiden ville det bli straffet på pungen.

Advarselen førte til det rene run på forretningene etter blendingspapir. Alminnelige rullegardiner holdt ikke. Det måtte brukes tykt svart blendingspapir som ble forskriftsmessig festet til vinduskarmen.

En blendingskontroll den 21. august avslørte at resultatet var så som så. Hebekkskogen var ifølge *Østlandets blad* Skis mørkeste eller for den kvelden lyseste punkt. Her lyste det fra hvert eneste hus, fra kjeller, fra loft, fra alle vinduer i såvel første som annen etasje.

Et ufravikelig krav var at alt utelys, enten det var hvitt eller blått eller av annen farge, var forbudt.

Alle forretninger, kaféer, hoteller, forsamlingslokaler m.v. ble påbudt å sette opp "lysesluser" slik at det ikke slapp lys ut når en åpnet døren. Patenterte lysesluser, sammenleggbare om dagen, ble avertert til salgs i *Østlandets blad* av Ski Sport & Verktøy.

Måtte lyseslusen settes opp utenfor huset, måtte oppsettingen anmeldes til bygningsrådet.

Kunngjøring fra Follo Politi innskjerpet at enhver form for utendørs belysning på bygninger av alle slag var forbudt, likeledes lys i portrom.

I gjennomgangsrom, entréer, ganger, vindfang m.v. var det bare tillatt å bruke glødelamper på 15 og 20 watt når lampene var påsmurt blå maling av forbrukeren selv.

Biler og syklistere måtte føre avblendet lys. Egne blendingshetter måtte påsettes lyktene slik at bare en smal lysstripe skulle kunne komme ut.

Hestekjøretøyer måtte også ha blendet lys, og hestene måtte i vintertiden ha bjelle når de kjørte etter veiene etter mørkets frembrudd.

Det lå ikke liten fare i å kjøre i mørke med biler som var avblendet slik at førernes utsyn var sterkt begrenset.

Den 15. november kunne *Østlandets blad* fortelle at et hestekjøretøy var kjørt ned av bil på Mosseveien fordi det ikke hadde lys. Bestemmelsen om at hestekjøretøyer måtte ha avblendt lys både foran og bak, ble derfor innskjerpet på nytt.

Ikke minst var faren for å bli nedkjørt stor for fotgjengere. De måtte klare seg med svake dynamo håndlykter som måtte "pumpes" hele tiden.

Allerede den 4. september ble et nattloskompani for Ski etterlyst gjennom *Østlandets blad*.

Nå med mørke høstkvelder og uten noen som helst utebelysning i hele distriktet, var det fare for at trafikksikkerheten ble meget slett. Det var jo heller ikke så sjelden at spesielt damer ble tilsnakket etter mørkets frembrudd. Og når sjansene for å slippe fri av eventuelle rettsstridige mørkets gjerninger var forholdsvis gode, var faren for overfall med uhellssvangre følger til stede.

Mange kvinner som var ute i yrke til langt på kveld, så sikkert gjerne at de kunne ha håndfaste karer til å følge seg hjem etter mørkets frembrudd.

Det kom stadig mange klager over blendingen i Ski. Blendingsgardinene var for smale eller for korte. Folk syntes heller ikke å være klar over at blendingen skulle være effektiv fra solnedgang til soloppgang.

I kunngjøring av den 6. desember 1940 fra Follo Politi ble befolkningen i Ski-byen gitt en siste frist på tre dager med å bringe blendingen i orden. Innen denne frist skulle byen være helt svart. Det skulle ikke være lysstriper langs vinduene. I værelser som ikke var blendet, skulle lyspærene være utskrudd. Alle utelyspærer skulle være utskrudd.

Alle som ikke hadde blendet ordentlig, ville bli bøtelagt.

En kontroll i Ski-byen ble utført uken etter og viste tilfredsstillende resultat. Men utover i bygda var det dårlig med blendingen enda, skrev *Østlandets blad*.

DET GIKK SMÅTT MED LEGITIMASJONSKORTENE OGSA

Østlandets blad brakte den 7. februar 1941 en kunngjøring fra Follo Politi. Ifølge denne var alle innvånere av riket over 15 år pålagt å være i besittelse av legitimasjonskort med fotografi innen 1. april og til enhver tid etter denne dato å ha dette med seg og på forlangende av politiet å forevise det.

Det var ikke spørsmål om man hadde lyst eller ikke lyst. Det var en plikt for alle å skaffe seg kort.

Det gikk imidlertid smått. Folk forhastet seg ikke. Bare 120 hadde hentet sine kort i løpet av de første 14 dagene.

Fotograf Nilsen gikk derfor ut med en stor annonse i *Østlandets blad*. I Ski var det fotografering hver dag, også på søndager. Både Kråkstad gamlehjem og Siggerud og Mørk skoler ville bli besøkt av fotografen.

Pr. 12. mars var 700 legitimasjonskort utstedt. 3000 stod igjen. Etter 1. april ville det bli mulkt eller fengsel i inntil 3 måneder. Lensmannen var i ferd med å få grå hår i hodet.

Det samme gjorde fotograf Nilsen. Det gikk på sisten som samlebånd på en fabrikk, fortalte han til *Østlandets blad*. Ikke så få kom temmelig børsta til fotografen og hadde mangt de skulle ha sagt. Og det smukke kjønn ville jo gjerne fiffe seg opp med litt maling osv. og velge den mest yndefulle stilling. Enkelte nektet plent å ta av seg hatt og kåpe. Da måtte de nok komme til fotografen enda en gang.

MEN TYVERIENE FLORETE

Antall voldsforbrytelser gikk ned under krigen. Mange har tolket dette slik at det var et resultat av mindre adgang til alkohol.

Til gjengjeld fant det sted en merkbar økning i antall anmeldte tyverier. Det kunne skyldes at mulighetene for å bli oppdaget var mindre under blindingen. Eller det var et utslag av økt varemangel eller av at krigen brøt ned respekten for lov og normer.

Forholdet gjaldt i Kråkstad og i Ski som i landet for øvrig.

Det var ikke noe nytt i 1940 at det ble stjålet sykler. Men det var nytt at tyven hadde den freidighet å gå inn på kirkegården og bort til sakristidøren midt på blanke lyse søndagsformiddagen og ganske rolig ta sogneprest dr. Selmers sykkel og dra avgårde med den. Det skjedde i Ski søndag den 28. juli 1940, kunne *Østlandets blad* fortelle.

Sognepresten hadde syklet fra Kråkstad for å forrette gudstjenesten i Ski kirke. Både hans og den øvrige kirkebetjenings sykler stod ved veggen utenfor sakristidøren. Etter gudstjenesten var det en brudevielse, og det var under denne akt at sogneprestens sykkel forsvant. Det var en damesykkel, tre-fire år gammel.

Sykeltyveriene grep bare mer og mer om seg også i selve Ski-byen, de fleste fra sykkelstativene på stasjonen. Sykeltyveriene ble dagens problem, skrev *Østlandets blad*, både for syklenes sørgende etterlatte og for politiet. Det var om natten tyveriene florerte. Da hadde tyvene fritt spill. Det hjalp ikke om sykklene var låst. Lenken ble bare filt over.

Det fortsatte med hageplyndringer.

Den 12. august 1940 ble en hage i Ski plyndret. Hele avlingen av tranparentepler ble stjålet.

Et par dager etter organiserte villaeierne i Ski seg ifølge *Østlandets blad*. Da var det meldt ikke bare om hageplyndring, men om flere tyverier av kål, poteter og andre rotfrukter.

Villaeierne organiserte seg i lag på syv, slik at de etter tur påtok seg å inspisere hagene natten gjennom. Hvis det var et par voksne menn i hvert hus, ville hver mann altså få nattevaktjobb bare hver fjortende dag.

Det gjaldt å verge sitt. Alt man kunne avle i hagene, ville uten tvil komme godt med i fremtiden.

Guttebandene i Ski ble frekkere etter hvert.

Det var to gutter i 12-13 års alderen som ifølge *Østlandets blad* for den 3. februar 1941 hadde operert i fellesskap. Fra et skatoll stjal de 134 kroner, delte beredvillig av sitt bytte med andre gutter og tok seg selv en bytur med det de hadde igjen og festet på restauranter som andre krøsuser.

Det heldige røvertoktet ga mersmak, og de to bega seg ut på nytt plyndringstokt til samme mann som først var bestjålet. Men denne gang gikk tyveknektene rett i løvens gap. Huseieren hadde ant uråd og knep hovedmannen mens han var i ferd med å forsyne seg. Kameraten som hadde holdt vakt, ble også tatt. Og dermed var eventyret forbi. Nå var det politiet og vergerådet som måtte ta seg av fortsettelsen av den sørgelige historie.

Sist i juli samme år ble kyllinger og høns stjålet fra villaeiere i Ski. Tyvene hadde ganske frekt banet seg vei til hønsehusene og forsynt seg.

Østlandets blad fant det i denne forbindelse riktig å be befolkningen passe bedre på sine dyr. I mange tilfeller oppfordret rett og slett de lokale forhold svake sjeler til å forgripe seg. Hønsehus stod åpne og lokkende for ikke å snakke om kaninstaller.

Men leksen om nye hønse- og kyllingtyverier bare fortsatte. En natt forsvant 12-14 åtte dagers gamle nøster fra en villa i Ski-byen. Neste natt gikk 10-12 høner samme veien.

I august 1941 tok tyveriene i Ski-byen overhånd. Det gikk nesten ikke en natt uten at det ble meldt om tyverier av høns, kyllinger, kaniner, ender osv. fra villaeiere.

Frukthøsten stod for døren, og *Østlandets blad* ropte et varsko til villaeierne om at hvilken som helst av dem måtte regne med å våkne til sin hage ribbet for frukt.

Året før hadde villaeiere i enkelte strøk av Ski-byen med utmerket resultat opprettet et frivillig nattevaktkompani. Avisen fremkastet tanken til overveielse også kommende frukthøst. Det var særlig i tiden fra kl. 23 til kl. 05 at det ville være aktuelt med oppsyn. Dyr, frukt og bær var nå så kostbare varer at det gjaldt å passe på. Og med 8-10 villaeiere i et strøk skulle det ikke bli så mye nattevakt på hver.

Men tyveriene bare fortsatte. Tyvene var så forslagne at de i nattens mulm og mørke til og med brøt opp låste kaninbur og dro avgårde med sitt bytte.

Det var ikke bare i Ski-byen at det ble stjålet.

Tre stabburs- og kjellertyver ble tatt den 1. juli 1941. En fjerde ble knepet dagen etter. De hadde gjort innbrudd eller forsøk på innbrudd på en rekke gårder i bygda og forsynt seg bra med matvarer og også med hjemmelaget vin. De hadde så trukket seg tilbake til skogene der de agerte som vedhuggere og levde på en høy fot og kjørte i seg alt det beste de hadde kommet over.

Men nå var altså leken slutt, kunne *Østlandets blad* fortelle, og folk behøvde ikke å ligge våkne lenger om nettene. En hadde jo aldri kunnet vite om tyveknektene ville komme luskende til ens egen gård.

Røvertoktene fortsatte over bygdene. Husdyr ble slaktet og bortført av nattlige gangstere, og også bøndene måtte organisere seg for å stoppe den ødeleggende trafikk.

Natt til den 22. juni 1943 hadde ifølge *Østlandets blad* tyvslaktere besøkt Søndre Finstad gård hos landbruksskolebestyrer Dietrichson. Fire fem-seks måneders oksekalver var inngjerdet og gikk på beite ute på jordet like i nærheten av uthusene.

I nattens løp hadde tyvslakteren tatt den største og gildeste av oksekalvene og simpelthen skåret hodet av den. Videre hadde røveren flådd skinnet av dyret, skåret labbene av og vellet innvollene ut. Alt dette lå igjen på marken. Kjøttet hadde han (eller de) selvsagt tatt med seg.

Allerede natt til den 13. juli var det atter ubudne gjester på jakt i landbruksskolebestyrer Dietrichsons havnehage.

Ved 1-tiden om natten begynte gårdens hund å holde et forferdelig leven utenfor husene. Et par gårdsgutter rente ut i en fart og fikk øye på tre menn som var kommet seg innenfor gjerdet til et oksebeite som ligger like ved skogkanten. På dette beitet gikk det tre okser fra 1/2 til 1 år gamle, og det var nok meningen at her skulle et av dyrene knabbes. Gårdsguttene satte på sprang for å innhente røverne, men disse hadde et godt forsprang og forsvant i skogen.

Nå var det godt å ha bikkje! skrev *Østlandets blad*.

Men landbruksskolebestyrer Dietrichson var ikke ferdig med det.

Natt til den 20. juli ble stjålet et kull kaninunger på Søndre Finstad. Tyveriet var temmelig ubetenksomt, ja kunne endog kalles brutalt, for ungene var ennå ikke helt sluppet fri fra moren. Hun var kommet seg unna og sprang omkring. Sannsynligvis var dette hærverket gjort av unger, da buret var så trangt at det ville være vanskelig for voksne å få tak i ungene.

En håpefull oppvoksende slekt! konkluderte *Østlandets blad*.

Det hadde tatt et par år før tanken om et virkelig nattevaktkompani virkelig modnet seg og ble til en realitet.

Ski Vel's styre averterte i *Østlandets blad* den 13. august 1943 at under forutsetning av nødvendig tilslutning fra villa- og gårdeiere ville det fremover høsten bli etablert fast nattevakt med politimyndighet for Ski-byen og nærmeste omegn. Antagelig kontingent: For villaeiere kr. 10,- og for gårdsbruk kr. 20,- for sesongen til innhøstingen er over.

Avisen støttet sterkt opp om tiltaket. Det var i høyeste grad påkrevet å få etablert et vakthold om natten nå som tyvepakket regjerte som verst. Det var jo den rene landeplage dette røveriet som foregikk hver eneste natt ute og inne hos folk.

De skillingene som det kostet å bli delaktige i vaktholdet, ville sikkert være vel farne.

Men la det skje kvikt med å bli med! skrev avisen.

Wilhelm Dietrichson på Søndre Finstad støttet også sterkt opp om det påtenkte nattevaktkompaniet. Han var for øvrig den gode idé's far!

40 medlemmer meldte seg, og Nattevaktkompaniet i Ski startet sin virksomhet søndag kveld den 22. august 1943, for øvrig med én fast vakt og to frivillige til å foreta enkelte ruter til ubestemte tider.

Vakttiden begynte når det mørknet om kvelden og holdt på til 5-6-tiden om morgenen. Da regnet en med at folk var oppe og i virksomhet de fleste steder, og tyvene skulle vel ved de tider være krøpet under dynene.

Ski Vel's vakthold så ut til å ha hatt sin virkning, fortalte formannen i Vellet, herr Braathen, til *Østlandets blad* den 21. september. Det hadde vært lite å høre om tyverier av kaniner, høns, epler og grønnsaker. Tyvene hadde vel følt usikkerheten og holdt seg hjemme til stor trøst for villa- og parselleiere.

Vaktholdet kom til å fortsette til innhøstningsarbeidet var over. Den 15. oktober var sikkert eplene og grønnsakene brakt i hus, sa herr Braathen til avisen.

Men *Østlandets blad* kunne den 29. februar 1944 fortelle også om en uheldig kanintyv.

Et par verdifulle kaniner var blitt stjålet hos en småbruker i Skotbu. Da folkene på gården kom ut om morgenen, stod burene tomme. Tyveriet ble meldt til lensmannen på Ski med det samme.

I mellomtiden gikk gutten på småbruket i gang med sine undersøkelser. Under disse kom han over noen spor i snøen, og sporene viste tydelig at tyven hadde brukt gummistøvler med lapp under den ene skotåen.

Gutten gikk videre til naboen og diskuterte saken med ham. Det viste seg at denne naboen hadde hatt besøk av en gårdsarbeider, og denne hadde hatt en lapp under den ene støveltåen. De to gikk nå dit hvor den mistenkte gårdsarbeideren holdt til, og de fikk da høre at han eslet seg til byen om ettermiddagen.

De gikk direkte på gårdsarbeideren som var synlig nervøs. Han brukte grov munn, men måtte vike for overmakten og gikk til bekjennelse. Kaninene ble funnet levende i en ryggsekk og ble med politiets tillatelse brakt tilbake til sin Eiermann. Resten av historien foregikk hos politiet og i retten.

Men man var enda ikke ferdig med den håpefulle unge slekt.

En gårdbruker i Ski anmeldte først i august 1944 en guttegjeng på fem-seks stykker fordi den hver dag de var på badetur til Nærevannet, benyttet leiligheten til å legge seg i kålrotåkeren, rev opp planter, grafset noe i seg, slang resten vekk, trampet ned og gjorde skader på alle vis.

Gutteslampene måtte stå åsyn til åsyn med politiet og botferdig bekjenne sine synder.

Politiet fortalte videre til *Østlandets blad* at det hver natt var ute stratenrøvere som ribbet tobakksplantene til folk. Enkelte holdt nattevakt over sin farm, og en natt lyktes det å knipe en tyvefant.

Det ble også meldt om diverse tyverier av poteter på forskjellige gårder.

Men folk var meget ofte likesåle og skjodesløse, sa politiet. De gjorde ingen ting for å passe på sine saker. Motto: Hold øyne og ører åpne i disse ulvetider!

Den 11. januar 1944 brakte for øvrig *Østlandets blad* Et ord til snyltefiskerne i Ski.

Hr. redaktør!

Tillater meg gjennom Deres ærede avis å rette noen ord til enkelte snyltefiskere her i Ski.

Da jeg personlig er en ivrig fisker og benytter hver anledning til å spe litt på rasjonen, vil jeg gjerne få si noen Pauli ord til enkelte "klyptomatfiskere".

Jeg har siden isen la seg her i vinter, drevet med gjeddefiske i forskjellige vann her i Ski. Jeg skal ikke her komme nærmere inn på fiskemåten, da jeg går ut fra at de fleste vet hvordan den er, men skal til gjengjeld fortelle litt om hvordan enkelte andre "fisker" her omkring.

Etter at en stakkar har stått på isen noen timer i vinterkulda for å få fisk til å agne med og endelig fått alt i stand, har han gått hjem med en bestemt forutfølelse av at "imorra blir det mye å få". Jamen sa jeg smør. Da han neste morgen drar avsted for å se etter saksene, har han alt i tankene dratt noen svære best opp, og han gleder seg alt til hvor godt det skal smake til middag. Skuffelsen er ikke til å beskrive over det syn som møter ham. Fisken, fiskeredskaperen, alt er vekkt; bare noen store blodflekker taler sitt tause språk om den skjendige handling som her har foregått.

En som fisker for matens skyld.

En som fisker for matens skyld fikk den 18. januar svar på tiltale i avisen.

Som eier av fiskevann i Ski er jeg dessverre godt kjent med den fiskemåten De og likesinnede driver. En gang fant jeg i mitt vann 90 -nitti- gjeddesakser, og ingen hadde spurt meg om lov til å fiske der.

Etter Deres artikkel å dømme, er De ikke eier av fiskevann selv, og da jeg ikke kan tenke meg at eier av fiskevann ville tillate saksefiske (slikt fiske er nemlig rovfiske og ikke sportsfiske), går jeg ut fra at De driver dette fiske ulovlig. Hvis det er tilfelle, har De sannelig fått lønn som fortjent. Jeg synes det er meget gledelig at de som eier vannene og fiskeretten, nå endelig går inn for å få has på "tjuvefiskerne". Det er bare rimelig at de som har retten på sin side, ødelegger all ulovlig fangstredskap

de kommer over. Og hvis de ikke selv passer på, er det meget oppmuntrende at det finnes andre som hjelper til med å passe på.

Stort heldigere enn fiskeren hadde ikke den unge mann i Ski-byen vært som våren 1942 overdro sin månedsrasjon av brennevinskortet til en annen for fem kroner. Tross gjentatte purringer fikk utlåneren ikke kortet tilbake, og omsider kom det frem at det var solgt til en tredjemann for 45 kroner.

Forholdet ble så anmeldt til politiet som prompte ila alle tre bøter. Utlåneren - altså den virkelig skadelidende - fikk 50 kroners bot, kjøperen av kortet fikk 60 kroner, mens han som hadde brakt begge opp i affæren fikk 100 kromers bot.

Det ble altså en ganske dyr affære for alle tre. Best slapp kanskje utlåneren tross alt fra det, i det han fikk brennevinskortet sitt tilbake. Men han låner det ganske sikkert ikke ut en gang til.

Snipp, snapp, snute! skrev *Østlandets blad*.

MATAUK

KRÅKER OG SKJÆRER

Østlandets blad reklamerte høsten 1940 ikke bare for plukking av nyper, men også med kråker og skjærer som deilig mat. De hadde like så fint kjøtt som ryper og kyllinger.

Avisen brakte tegning av en spesialkonstruert fangstfelle som ble anbefalt for sin effektivitet. Et par kråker burde bli igjen i fellen for å tilkalle andre. For ikke å utsette dem for unødvendig tørst, burde det alltid være en fylt vannskål i fellen.

Rådene kan ikke ha blitt fulgt. For den 9. juni 1944 konstaterte *Østlandets blad* at ugagnskråka hadde hatt en usedvanlig gloriatid noen år nå, og likedan skjæra. Det hadde vært lite råd å få has på beistene, og så hadde de formert seg ganske uhyggelig meget. Over alt flakset disse røverne rundt omkring husene og stjal hva de kunne komme over. Det var eksempler på at de fløy inn gjennom åpne vinduer og snappet med seg både matvarer og andre ting. I grisebingen og hønsehuset var de daglige gjester og oppførte seg som de skulle høre hjemme der.

Avisen hilste derfor velkommen at fangstpremien for kråke nå var forhøyet til 50 øre og for skjære til 25 øre. Forhøyelsen viste at myndighetene var oppmerksomme på at disse fuglene var skadedyr, og at det var nødvendig at det ble gjort et inngrep i bestanden.

VILLAGRISEN

Da var det annerledes med villagrisen og villakaninen som representerte nye kjøledegger og samtidig en viktig attåttnæring for folk i tettbygde strøk.

Villageita lot seg nemlig ikke degge med.

Den første - og siste - sådanne i Ski stakk ifølge *Østlandets blad* i midten av mai 1942 fra sine vertsfolk. Det var en melkegeit. Den var blitt stelt pent med og fikk stå ute i hagen og godgjøre seg med det beste huset kunne by på. Men så var geita god og mett og med det hoppet den over gjerdet og forsvant over alle jorder, med kurs for Vardåsen. Geitas sørgende etterlatte gikk "manngard" etter rømlingen, men det var ikke dugg å se etter den. Den var og ble borte, skrev avisen.

Villagrisen ble mer populær.

Av alle de dyr som Røde Kors loddet ut på sin basar for sykestuen i Ski i mai 1941, var grisen "Lasse" mest i vinden. Alle skulle ha nummer på den for om mulig å få en fet steik til jul. Da trekningen av grisen nærmet seg, var spenningen ifølge *Østlandets blad* på det voldsomste, og da det ble kunngjort at Kari hadde vunnet, brøt jubelen løs som på en gammeldags fotballkamp. Man måtte ha lov til å si at Kari hadde vært griseheldig.

På torget i Ski ble det samme måned holdt griseauksjon. Fremmøtet ble stort. Det var villaeiere ikke bare fra Ski, men helt fra Kolbotn, Vestby og Enebakk som var møtt frem.

Og villagrisene ble revet bort. Lensmannen måtte sette en stopp da budene kom opp i 60 kroner pr. stykk. De som var så heldige - og det var slett ikke alle - stakk grisungen ned i medbrakt kurv eller kasse og dro velfornøyd hjem. Så gjenstod spørsmålet om å få skaffet tilstrekkelig mat slik at smågrisene kunne bli drevet frem til slakteferdig stand.

Siden var grisungene helt borte fra markedet. Det var umulig å få fatt på dem på normal måte, skrev *Østlandets blad*.

En "grisekremmer" med fantasien og talegavene i orden, trålet Ski og distriktene her omkring og snøt folk opp i stry. Han utga seg som representant for en større griseoppdretter i Stange og forhåndssolgte 12 ukers smågris for 35 kroner - langt under gjeldende maksimalpris.

Og mannen solgte smågrisene som varmt hvetebrød i denne griseløse tid og mottok et pent forskudd av godtroende godtfolk. Men her, som i de fleste av den slags forretninger, gikk krukken så lenge til vanns at den ble hankeløs, kunne *Østlandets blad* fortelle. En kjøper syntes det begynte å dra vel lenge ut med leveransen, og lensmannen ble forespurt. Det endte med at "grisekremmeren" ble arrestert og plassert i Drøbak hjelpefengsel der han kunne sitte og meditere over tilværelsen og dens gjenvordigheter.

En herreløs grisunge ble for øvrig funnet da den først i oktober 1943 spankulerte omkring på Kirkeveien oppe ved Sanner gård. Den ble innfanget og satt i arrest på gården, og der satt den enda da *Østlandets blad* skrev.

Den var sannsynligvis falt av en vogn under transport til sin nye eier, og nå fikk eieren legitimere seg, mente avisen.

Det var jo ikke alminnelig å plukke griser opp fra landeveien - de var jo nesten ikke å få for en tønne gull - så en måtte vel ha lov til å kalle det slurv med de vordende skinker!

Onsdag aften den 3. februar 1944 ble for øvrig en trivelig og velskapt gris observert på Furuset på Langhus. Den kom tassende ene og forlatt på hålken. Den ble geleidet til nærmeste hus og tatt vare på. Men ingen meldte seg som grisens sørgende etterlatte.

Det kunne derfor ikke være tvil om at det måtte være noe muggent ved historien, mente *Østlandets blad*, f.eks. at en tyv hadde vært på ferde og på en eller annen måte hadde mistet fangsten sin.

Resultatet var at grisen havnet på lensmannskontoret og ble budt ut til salg. Det var nok av dem som for dyre penger ville overta den.

Det var i august 1944 omlag 550 villagriser i Ski-byen. Det var flere griser enn det var beboelseshus, langt flere enn det var barn. Det sies at de ble holdt i badekar, på verandaer, i kjeller om familien ikke hadde uthus eller uteareal.

Det måtte en vel si var flott, skrev *Østlandets blad*. Ble det mat nok å få for alle disse kjøledeggene, skulle det bli mangan godbit til jul. En gris ble vanligvis på 60-80 kilo i slaktet tilstand.

Men *Østlandets blad* hadde gledet seg og leserne for tidlig.

For den 13. oktober kunne avisen bringe den dystre meddelelse fra Næringsdepartementet:

Den arealtelling som Landbruksdepartementet har latt gjennomføre, viser at potetarealet i år er betydelig mindre enn i fjor. På grunn av for lite gjødsel, sen vår, kald forsommer og tildels tørke senere på sommeren, ble også potetavlingen pr. arealenhet betydelig mindre enn normal. Den samlede potetavling blir derfor betydelig mindre enn foregående år, og det er på det rene at vi får de største vanskeligheter med å dekke potetrasjonene fremover våren og sommeren.

Av den grunn har departementet funnet det nødvendig at der allerede fra første stund av, såvel hos kommunene som hos den enkelte forbruker, blir lagt an på å spare mest mulig av potetene. Anvisning av poteter til ekstraordinære formål stoppes derfor. Potetmelfabrikkene får bare tildeling svarende til den produksjon av potetmel som trenges for å lage fiskemat til våre dietpasienter, og forbudet mot å bruke poteter til for innskjerpes og vil med alle midler bli søkt gjennomført effektivt.

Det absolutte fôringsforbud vil dessverre føre med seg en viss nedslaktning av griser, i det spesielt villagris-eierne i stor utstrekning ikke uten poteter vil kunne føre sine griser frem. Og for å kunne gjøre fôringsforbudet for matnyttige poteter effektivt, har en ansett det nødvendig å påby villagrisene slaktet innen 15. november førstkommen-

de og samtidig forbud mot at villagriseierne kan få kjøpt inn nye griser.

Når en i samråd med Landbruksdepartementet har satt fristen så romslig som til 15/11, er det for å kunne gi villagriseierne mulighet for å kunne utnytte avfallet fra parseller, hager o.l. før vinteren kommer.

I et senere rundskriv fra fylkesmannen i Akershus, referert i *Østlandets blad* den 27. oktober, ble det innskjerpet at påbudet om nedslaktning av "villagrisene" innen 15. november var absolutt bindende, og at overskridelse av fristen ikke under noe påskudd var tillatt. Unnskyldning med at en ikke kunne skaffe slakter, ble heller ikke tatt for god fisk. Villagriser som ikke var slaktet innen den fastsatte frist, ville måtte leveres.

Ingen hadde lov til å sette griser bort eller til å holde griser "i pensjon".

Villagrisen hørte historien til.

VILLAKANINEN

Villakaninen overlevde derimot.

Østlandets blad understreket den 31. januar 1941 at i disse tider, da ethvert tilskudd til mattilførselen var kjærkomment, måtte kaninen komme i skuddet som aldri før. Ved sin store fruktbarhet ga den et bra tilskudd til kjøttforsyningen, samtidig som den hadde et utmerket skinn. Den var også beskjedent i kostholdet. Alt kjøkkenavfall og avfall fra hagen forstod den å sette pris på.

Barn sloss om løvetann og ugress i grøftekantene.

Til høsten burde man ifølge avisen samle og henge til tørk løv. Løv av rogn, osp og or hadde like stor næringsverdi som det beste høy. Det var det beste for en kunne ha i vintertiden sammen med rotfrukter.

Oreløvet inneholdt særlig mye eggehvite på linje med det beste kraftfôr og burde gjemmes for bruk til avlsdyrene ut på vinteren.

Den 3. november 1941 brakte avisen en oppfordring om å la kaninene få nok lys og ikke dekke til burene med tykke salpetersækker, som mange allerede hadde gjort.

Hvis det ikke var trekk i buret, kunne kaninene utmerket tåle 20-30 graders kulde. Kulden gjorde ikke noe, bare man strødde godt i buret og holdt det rent. Altså:

La kaninen få lys og luft! Den vil trives bedre og gi større slakt når tiden er inne!

I motsetning til villagris-eierne fant villakanin-eierne det riktig og nødvendig å organisere seg.

Langhus og Oppegård Binæringsforening holdt ifølge *Østlandets blad* årsmøte den 7. desember 1941. Av årsberetningen fremgikk at foreningen hadde holdt fire møter, hvorav et med foredrag og film om kaninavl i krisetider og et med slaktdemonstrasjon. Det ble fortalt hvordan kaninen burde se ut, og til dette øyemed var det medbrakt noen kaniner.

Foreningen hadde hatt en utsending til Kaninavl forbundets landsmøte i Oslo.

På en utstilling arrangert av foreningen i 1942 møtte 130 utstillere. Blå Bevern og Hvit Landkanin var i avgjort majoritet, men kvalitativt gikk nok Havanna foran og fikk foreningens eneste førstepremie.

På møte den 22. mars ble det, igjen ifølge *Østlandets blad*, holdt foredrag om kaniner i sin alminnelighet og om kaninen i krisetid i særdeleshet. Man fikk gode råd om hvordan man på en lett og billig måte kunne skaffe seg vinterfôr ved å legge høstens grønnsakblader i silo i stedet for å hive dem på dynga.

Foreningen feiret i mai 1942 15-års jubileum. Formannen for Norges Kaninavl forbund var til stede og gratulerte med at foreningen nå hadde over 100 medlemmer.

På årsmøte i Langhus og Oppegård Binæringsforening sist i desember samme år skilte kaningruppen seg ut som egen forening, slik at hagebruk, birøkt og fjørfe ble stående igjen som oppgaver.

Foreningen hadde hatt sitt beste arbeidsår siden starten.

Ski Binæringsforening hadde på årsmøte i 1941 vedtatt å endre navn til Ski Hagebrukslag. Det ble også vedtatt at foreningen skulle forsøke å arrangere et større "kaninmøte" både for barn og voksne, med foredrag med lysbilder og demonstrasjoner.

Onsdag etter påske ble det planlagte møte arrangert, med en fin film om kaninens stell og pleie. Møtet ble holdt i Menighetshuset og vakte stor interesse. Salen var på det nærmeste full.

For barn var det blitt holdt en egen forestilling om ettermiddagen. Det var tydelig å merke at interessen for kaninavl hadde grepet voldsomt om seg, skrev *Østlandets blad*.

Fredag den 17. juli 1942 kl. 19 ble det i henhold til annonse i *Østlandets blad* invitert til et møte på Ski hotell for å stifte et kaninavlslag i Ski. Lagets oppgave skulle være gjennom gode foredragsholdere, film og demonstrasjoner å vise hvor langt man kunne nå på denne næringsgrens område.

Det ble først holdt foredrag av den kjente kaninoppdretter Bjarne Larsen fra Sarpsborg. Han hadde gjennom en lang årrekke drevet kaninoppdrett og var ansett som en av landets beste på sitt område.

Kaninavl forbundets propagandafilm ble så fremvist. Filmen hadde mangt å fortelle, både om dyrene og deres foring og stell.

Det var ut fra det voldsomme oppsving som kaninavlen hadde hatt de par siste år, ganske naturlig at de enkelte kaninholdere ville ha et forum hvor deres spesialinteresser hadde fremtredende plass.

Fremmøtet på stiftelsesmøtet var derfor, til tross for fellesferien, meget bra. Foredragsholderen fikk applaus for foredrag og film. Laget ble besluttet innumeldt i Norges Kaninavl forbund, og Konrad Martinsen ble valgt til lagets første formann.

Samtidig med stiftelsen brakte *Østlandets blad* reportasje med tegning av Ski kaninavlslags kasserer, Henry Hansens prektige kaninstall. Huset bestod av åtte adskilte bur i to etasjer, i det de to til høyre i hver etasje var dobbeltrom eller - om man ville kalle det - fødselsklinikk.

Avisen oppfordret unggutter til å sette i gang med snekring.

Det var ifølge *Østlandets blad* en hektisk aktivitet både på Ski og på Langhus.

Ski kaninavlslag hadde medlemsmøte på Ski hotell allerede den 7. august, tre uker etter stiftelsen. Tilslutningen til laget hadde vært upåklagelig. Medlemstallet lå på 70. De 70 hadde til sammen 330 dyr.

For å dekke utgiftene til lokalleie m.v. ble det loddet ut en nyttegjenstand for kaningården. Litteratur om kaninstell var å få kjøpt på møtet, likeledes om de viktigste kaninsykdommer som herjet og kunne legge hele standen øde på noen timer.

Det var viktig med et rent og godt stell, god føring og ordentlige oppholdsrom for dyra. Kaninburene skulle rengjøres daglig. De skulle være tørre og lyse, og kaninene skulle gå på nettingbunn.

På samme møte ble autorisasjon av kaninlaktere tatt opp - og faren for at man på grunn av de mange rømlinger skulle få en villstamme av kaniner. Rømlingene formerte seg raskere i vill tilstand enn i tam.

Langhus og Oppegård Kaninavlslagsforening arrangerte dagen etter en stor og mangeartet demonstrasjon i slaktning av kaniner og strekk av kaninskin. Det ble demonstrert på en så fin måte at alle som hadde kaniner, burde ha vært til stede.

Ski kaninavlslag på sin side holdt den 21. august demonstrasjon om kastrering av unghanner. Kastrering var nødvendig da det i løpet av en sommer ville bli en masse hanner og de ellers ville ødelegge hverandre om de var i samme bur. I tillegg kom at kastrerte hanner ville gi 20 prosent mer kjøtt enn ellers, kunne *Østlandets blad* fortelle. En slaktekniv og en pinsett til bruk ved kastrering ble loddet ut på møtet.

Laget hadde nå 80 medlemmer, de aller fleste nybegynnere.

Lørdag den 19. september hadde Ski-laget så demonstrasjon i slaktning av kaniner og søndag 20. s.m. kårings-skue av ungdyr mellom 3 og 7 måneder.

Under slaktedemonstrasjonen ble avlivet 8 dyr. Til kårings-skuet var frembrakt 40 ungdyr. Det var 5 raser som ble bedømt: Blå Bevern, Hvit Land, Hvit Vædder, Sort Alaska og Trønder. Størst overraskelse vakte den Hvite Vædder som kom på bordet. Størst beundring blant publikum vakte en Sort Alaska.

Til den store landsutstillingen i Oslo i tiden 4.-7. februar 1943 var anmeldt ca. 725 dyr. Mens kaninbestanden før krigen hadde vært ca. 95 000 dyr, var den nå nådd opp i millioner.

Henry Hansen fra Ski møtte med fire og Konrad Martinsen med tre Alaska kaniner. Henry Hansen hadde dessuten produkter utstilt.

Han fikk igjen den største premiehøsten: 1. premie for Alaska, 1. premie for utstillingsbur og 1. premie for slaktehenger pluss pluss!

På grunn av sneversyn måtte Ski kaninavlslag avlyse sin påtenkte kaninutstilling høsten 1943, skrev formannen, Konrad Martinsen, i et innlegg i *Østlandets blad* den 18. august. Og det til tross for at Ski stasjonsby hadde to prektige lokaler.

Folkets Hus kunne foreningen få leie på en lørdag, men ikke på en søndag for da var lokalet opptatt av kinoen. Og en kaninutstilling måtte gå over både lørdag og søndag.

Leie av Realskolen gikk heller ikke. Det luktet så fælt av kaniner, sa bestyreren og avslo. På Kolbotn hadde kaninavlslaget fått leie skolens gymnastikksal. Men det luktet nok verre av kaninene på Ski enn på Kolbotn, avsluttet en meget forarget Konrad Martinsen sitt innlegg.

Imitert Bisam - kanin eller katt?

Bjønnes Brødre A/S averterte i 1943 i *Østlandets blad*, med adresse til alle kaninoppdrettere, den ekte manipulasjon av kaninskinn til Imitert Bisam, (garving, sortfarging, kortskjøring, maskinering) -altså den verdifulleste utnyttelse av beste vinterkaninskinn (tykkeste pelsvare, ikke blå flekker i kant).

I annen forbindelse ble det for øvrig spurt: Hvor blir det av katteskinne? Katteskinn kunne ifølge en notis i *Østlandets blad* lages til de mest elegante kåper og var fire ganger så sterkt som kaninskinn. Det var sterkt i læret og fast i håret og kunne også om ønskelig farges og klippes som imitert bisam. Til en kåpe ville det medgå ca. 25 katteskinne.

Så når det kom så langt at vår kjære huskatt falt for aldersgrensen og skulle late livet, la den ikke stille og rolig forsvinne med hud og hår, men flå skinnet av og send det til nærmeste hudgrossist eller oppkjøper! het det i notisen.

Men kaninen hadde ikke bare venner, men også fiender. I Kråkstad ble ifølge *Østlandets blad* en kaninstall hjemsøkt av udyr en høstdag i 1943 og 18-20 kaniner revet ihjel, uten at man var på det rene med hvem utøveren var.

I en nabostall måtte kort tid etter 16 kaniner late livet. Men denne gang kom man over jegeren midt under jakten. Det var en hund hjemmehørende i bygda. Den ble ført til lensmannen som kvikt ekspederte den over i de evige jaktmarker.

Fiendene kunne også være to-bente.

Det hadde ikke vart langt ut i 1941 før kanintyveriene begynte. I begynnelsen av mai ble et helt kull kaninunger midt på lyse dagen stjålet fra et bur i uthuset på Gamle Kontra. Det var folk til stede i hovedbygningen så tyveriet var ualminnelig frekt. Spørsmålet var nå om kaninungene ville klare seg når de var kommet bort fra moren, små som de var.

Østlandets blad brakte for øvrig stadig gode råd til kanineierne, som f.eks. at kaninburene måtte stå i skyggen.

Ved Langhus skole var kanintyver på ferde høsten 1943. Lærer Flakstad mistet 5 voksne dyr, en leieboer hele seks. Dermed gikk konfirmasjonsmiddagen i fløyten.

Rundt omkring i Ski-byen meldtes det om kanintyverier. Hver eneste natt var tyvene ute og hentet seg en stek, men aldri så det ut til at de ble mette for det.

En natt ble det stjålet 22 kaniner hos en sjåfør, det vil si alt som het kaniner i den gården.

Ski kaninavlslag besluttet i styremøte å gi 50 kroner - og det var mange penger! - for hver kanintyv som ble fakkert i Ski og på Langhus.

I samme møte ble det anbefalt medlemmene å samle røsslyng, men å ta den i tørt vær! *Østlandets blad* brakte anbefalingen videre.

TYTTEBÆRKRIGEN

Ut i skog og mark! Ut for å plukke bær og sopp! ivret *Østlandets blad*.

Landbruksdepartementet hadde først i juli 1942 sendt en henstilling til ordførerne om å vurdere enerett for bygdefolket til plukking av tyttebær og multer før alminnelig plukking ble tillatt.

Departementet understreket at den om seg gripende plukking av kart var til skade for de fleste, ikke minst for bygdefolket som ikke hadde anledning til å ligge på vakt i flere dager for å få tak i bærene. For forbrukerne var også kartplukkingen til skade for såvidt som disse ble lokket til å kjøpe umodne, lite velsmakende og næringsfattige bær.

For å treffe den best mulige avgjørelse ble de enkelte ordførere bedt om å oppnevne et børsakkyndig utvalg som jordstyret kunne konferere med før de ga sin anbefaling om dagen for bærplukkingens begynnelse.

Daværende ordfører i Kråkstad og Ski fattet i samsvar med departementets henstilling vedtak om at det var forbudt å plukke tyttebær i bygdene før den 30. august. I tiden 30. august til og med 2. september skulle tyttebærplukkingen være forbeholdt egen befolkning. Fra og med 3. september ble den åpen for alle.

Ordføreren fulgte vedtaket opp, og søndag den 23. august ble det derfor etablert en ganske effektiv kontroll på alle innførselsveiene til Ski i den tiden da strømmen skulle vende hjemover med dagens fangst. Bare ved Sværds vann og på andre veier i Siggerudtraktene ble ca. 1000 bærplukkere kontrollert.

Det viste seg å være en forholdsvis liten flokk som hadde omgått tyttebærforbudet. Alle de andre hadde blåbær i sine kurver og spann og fikk selvsagt gå uantastet med sitt bytte. En del smatt likevel unna kontrollen ved å fly omveier eller smette til skogs igjen.

Bærene ble tatt fra alle som hadde ulovlig vare, og senere ble det også oppgjør med politiet.

Etterfølgende søndag var det en hær av tyttebærplukkere ute, kunne *Østlandets blad* fortelle. Det var nok ikke bare bygdefolk,

men folk både fra Oslo og fra stasjonsbyene i distriktet som invaderte kommunens skoger.

Det var gående, springende, syklende, kjørende med hest, en enkelt med bil, noen trillende en barnevogn, andre bærende kurver, toalettpotter, spann, kasser eller hva de ellers i farten kunne finne.

Massevis av mennesker var på vandring allerede lørdag kveld, og telt etter telt ble slått opp rundt omkring i skogene og langs veiene som førte fra byen. Hele natten gjennom gikk det en strøm av mennesker fra by og bygd i alle retninger.

Det hele artet seg som et kappløp. Det var i bokstavelig forstand en kamp for tilværelsen.

Enkelte gjorde det bra. Det var dem som kom igjen med 50-60 liter, men da var det jo gjerne 3-4 fra samme familie.

Andre som var lite kjent og uøvet i kunsten, kom igjen med en liten klatt på 2-3 liter eller mindre.

Enkelte var heldige og fant seg en bra plass på egen hånd.

Andre klumpet seg sammen i store skarer, og da ble det ikke så rart på hver.

I dag finnes det neppe en kart igjen i miles omkrets, skrev *Østlandets blad*. De som nå skulle finne et bær, måtte nok avsted til fjerne trakter hvor menneskefot ikke hadde satt merker etter seg.

I 1943 som i 1942 var det ikke tillatt å plukke tyttbær før en bestemt dato. Politifolk var på vakt i skog og mark, og det ble truet med at ulovlig plukking av kart ville bli slått ned med hård hånd. Dessuten ville syndernes navn bli offentliggjort.

Også i 1943 var det et veldig innrykk av bærplukkere i skogen. Henry Solberg satte opp en "tyttbærbuss" fra Torget i Ski til Jørgenrudsvingen kl. 06.30 den første tillatte søndagsmorgenen. Bussen gikk nedover igjen til Ski-byen kl. 18.

Men folkevandringen til tyttbærskogen hadde begynt allerede lørdag ettermiddag, kunne *Østlandets blad* fortelle. Det var folk som hadde overnattet ute i skogen for å være de første til å gå igang når det lysnet av dag.

Det ble ikke just noen behagelig natt for dem ute i det fryktelige uværet som hadde satt inn. Hele skogen var opplyst av de kraftigste lynglimt, og de som ikke lå i telt, måtte ty inn under tette grantrær eller inn i bergkløfter for ikke å bli søkkende våte.

Dessverre ble nok ikke forhåpningene til søndagens fangst innfridd, skrev *Østlandets blad*. Det var ikke på langt nær så meget bær som i 1942, og dessuten hadde det nok vært folk på bærfeltene tidligere. Det var flere som til tross for forbudet hadde plukket ulovlig, gjemt bærene i skogen - og først tatt dem med seg hjem på søndagen.

Et par karer fra Ski som hadde oppsøkt de virkelige tyttbærtraktene i Indre Østfold, hadde vært heldigere. De to hadde etter eget sigende på to dager plukket til sammen 400 liter. Men da var alle spann og bærkasser og kjørler for øvrig også fulle.

1944 var det store parsellåret.

Tiden er nå inne til å tenke på våronna, også for dem som ikke har vanlig våronnarbeid behov, skrev *Østlandets blad* den 24. mars 1944. Men i vår tidsalder måtte jo alle tenke på det timelige, og nå som før var det potetene som lå *Østlandets blad* og Ski Vel på hjertet.

Vellet rådet over de samme arealer som foregående år, d.v.s. Kontra skolejord, skolejorden på Realskolen og et par av Claussen-tomtene i sentrum. Arealene var på til sammen ca. 70 dekar, og de som tidligere hadde hatt potetparseller, var fortrinnsberettiget ved årets tildeling.

For Kontra skolejords vedkommende forelå det et forslag som i følge *Østlandets blad* syntes å ha mye for seg. Det gikk ut på fellesdyrking, d.v.s. at en satte potetene sammen, gjorde onnearbeidet sammen og til slutt også delte utbyttet.

For å høre potetdyrkernes oppfatning av saken innbød Ski vel til et fellesmøte på Realskolen.

Men parselldyrkerne erklærte seg ikke interessert i fellesdyrking. De ville ha det som tidligere og hver for seg søke om kunstgjødning og likeså om settepoteter.

Ski Vel hadde ifølge *Østlandets blad* gjort en god gjerning ved hvert år i samarbeid med Ski Hagebrukslag å ha forestått parsellvirksomheten i Ski-byen.

Den 25. mai ble feltene på øvre og nedre Claussen-tomt utdelt til sine respektive brukere, og likeså fikk 6-8 familier sine stykker på Realskolens tomt.

Den 26.mai foregikk utparselleringen av skolejorden på Kontra. Her kom 140 parselldyrkere i sving. Ut på ettermiddagen gikk det en stor folkevandring opp Kirkeveien bevæpnet med hakker, spader og grev og alt annet som hørte med til potet- og grønnsakdyrking.

Rikelig med gjødning var det ikke for disse parselldyrkerne, men noenlunde tilstrekkelig for de fleste. Enkelte som var riktig for seg, hadde skaffet til veie en del naturgjødning også, og det var jo prima prima.

Det alt overveiende på parsellene ble potetdyrking. Enkelte forsøkte seg også med litt grønnsaker, men det var ikke mange, sa sekretær Løchen i Ski Vel til *Østlandets blad*.

For poteten kunne brukes til alt - i hvert fall i matlagingen. Man kunne få potetball, potetlomper, potetvafler, potetbløtkaker osv!

Men røverne var igjen på ferde, hver eneste natt på parseller og på gårder. De ribbet med seg alt de kunne få fatt i, rev opp, trakk ned, rotet og romsterte som vilddyr, kunne *Østlandets blad* fortelle den 25. august.

Ski Vel satte i verk nattevakt som året før, og det hjalp meget godt.

Det var fastsatt strenge straffer for parselltyver som likevel ble tatt. Tyver av frukt og grønnsaker eller poteter kunne straffes med fengsel i inntil 3 måneder eller bøter. Hvis det dreiet seg om mer omfattende tyverier, kunne straffen bli fengsel i opptil tre år.

SVENSKESUPPEN

Poteten ble redningen i krigens kosthold. Uten denne, fylt av B- og C-vitaminer og jern - hadde det sannsynligvis blitt hungersnød i Norge.

Men sannelig kom svenskesuppen godt med. Den representerte et høydepunkt for mange skoleelever.

I følge *Østlandets blad* og *Ski-kalenderen 1990* var det Ski Røde Kors som stod for arbeidet med å lage svenskesuppe til folkeskolebarna i Ski - i alt ca. 800 - og til 200 eldre. Arbeidet startet den 8. november 1944 og varte til ut i 1946.

Havresuppe, betasuppe og ertesuppe ble servert på faste ukedager, så alle ungene som gikk på skole annenhver dag, fikk smake alle suppene hver uke.

Det utspant seg lange diskusjoner mellom skolebarna om hvilken suppe som var best. Alle var nok bra, for de hadde hver sine tilhengere alle tre.

Skoleungene skulle ha med seg skje og noe å spise suppen av. Det vanligste var en liters fiskebollebokser - de vide, blanke aluminiumsboksene med riflet bunn. Noen bokser var ekstra forseggjort med påsatt trehåndtak.

Suppeboksene ble puttett i egne tøyposer som ble hengt utenpå ranslene. Etter en tids bruk var disse posene stive av diverse suppeskvetter og passet liksom best i friluft, heter det i *Ski-kalenderen*.

Det var Svenska Norgeshjælpen som sendte de tørre råstoffene fra Sverige, og suppekonene blandet dem med vann og kokte suppen ferdig på skolekjøkkenet. Suppegjengen i Ski Røde Kors hadde ansvaret for suppeserveringen i nesten 2 år - 6 dager i uken.

Etter vel utført jobb holdt de karneval hjemme hos Alette Five som var en av foregangskvinnene.

DET HADDE DE IKKE

15.
juni samme år, var det ved lotteri forbudt å sette opp som gevinster:

- 1) rasjonerte varer eller gjenstander og
- 2) andre varer eller gjenstander som det var mangel på.

Følgende varer var å betrakte som mangelvarer:

Elektrisk utstyr og belysningartikler
Kjøkkenutstyr
Bestikk
Glass, stentøy, keramikk og krystall
Gjenstander av edelt metall, tinn og plett
Gjenstander hvis fremstilling krevde anvendelse av jern,
stål eller metaller
Verktøy
Skrivemaskiner og regnemaskiner
Pelsvarer
Møblement og enkeltmøbler
Termosflasker
Kofferter av alle slag
Lær- og skinnvarer
Ryggsekker og sykkelvesker
Barnevogner
Paraplyer
Speil
Barberslipemaskiner, barberhøvler og barberblad
Musikkinstrumenter
Grammofoner og grammofonplater
Parfumer og kosmetikk

Det var tillatt å lodde ut urasjonerte ski, men ikke specialski i form av hopp ski, langrennsski og slalåmski som var rasjonerte.

Det var likeledes tillatt å lodde ut skøyter uten støvler, men ikke skøyter med støvler.

Hva gjorde så folk? Når det ikke var noe å få hverken i butikker eller andre steder, var det de få auksjonene de hadde å håpe på.

PÅ AUKSJON I DE DAGER

Fredag den 19. januar 1945 annonsere således lensmannen i Kråkstad og Ski i *Østlandets blad* at det etterfølgende onsdag etter forlangende av Follo skifterett ville bli holdt auksjon på Gulli v/Furuseth på Langhus i et dødsbo over:

1 kommode
1 jernseng m/sengklær
Divan
Kurvstol og andre stoler
Flere bord
Grammofon m/19 plater
Elektriske lysekroner
Kofferter
1 salongmøblement
Bokskap
Sølvskap
Konsollspeil
Piano (Brødr. Hals)
1 kaminur
Gulvteppe
Elektrisk varmeovn
En del sølvsaker
Ulltepper og sengklær

Lintøy
Duker
Filleryer
Dameur
Håndredskap
Kjøkkentøy
Glass- og stentøy
M.m.m.

Auksjonsforretningen var tillyst til kl. 13, men alt ved 9-tiden om formiddagen begynte folkevandringen henimot det forjettede land, kunne *Østlandets blad* fortelle. Utover om formiddagen øket tilstrømningen av unge og eldre, kvinner og barn, byfolk og bønder, gifte og ugifte. Billettkontoret på Ski stasjon hadde sin fulle hyre med å selge billetter til Langhus. Det ble en stor og innbringende dag for Norges Statsbaner.

Ned gjennom Dalskleiva gikk en folkestrøm som minnet om Holmenkoll dagen før i tiden. Da auksjonen begynte, var det svart av folk rundt huset. De sparket i beina, slo floke, kort sagt gjorde alle kunster for å holde livsånden ved like. Det er neimen ikke så greit å stå i timevis ute i snøen i 10 graders kulde og med nordavind rett i fjeset.

Det var ikke tale om at lensmannen kunne få presse seg ut gjennom døren og finne seg en plass ute da oppropet skulle ta til. Han måtte krype gjennom et vindu i kjøkkenet og stå på en kasse for å rage opp over folkehavet.

Og så begynte forestillingen.

Lenge før lensmannen kunne få åpnet sitt nebb, var forsamlingen i full kok. Bud fra snesevis av struper haglet over auksjonarius før noen egentlig visste hva de ga bud på. Det var presis det samme hva som ble ropt opp. Alle ville ha det - enten de hadde bruk for det eller ei, det samme hva det kostet. Alle skrek og fektet og bar seg og strakte armene frem for å sikre seg et eller annet klenodie.

Lensmannen var mildt fortvilet og forsøkte en gang iblant å appellere til vett og forstand, men det kunne han ha spart seg. Helt ned til Langhus stasjon kunne en høre bruset fra det store folkemøte, avsluttet *Østlandets blad* sin reportasje.

TOBAKK OG BYTTING

Men auksjoner var det få av, og folk tydde til svartebørs eller bytting for å få endene til å møtes.

Et av de ypperligste byttemidlene var tobakk.

Tobakksplantene i Ski var av god kvalitet, uttalte gartner Grønvold til *Østlandets blad* den 18. august 1941. Skulle det være noe å bemerke, måtte det være at tobakken ble svimlende sterk. Grønvold burde vite det. Han hadde levert de fleste av de 2000 plantene som var satt ut her i distriktet den sommeren.

Tobakksnødens etterveer ga seg for øvrig uttrykk i et intervju *Østlandets blad* hadde med tobakkshandler Georg Haga den 12.

desember samme år. Han redegjorde her for den sterkt nedsatte kvote og hevdet at Ski var ugunstig stillet.

Før kjøpte de mange hundre som pendlet til Oslo, sin tobakk i hovedstaden. Nå ville ingen der vedkjenne seg dem som kunder, og de ble henvist til hjemkommunen.

I 1939 hadde Haga kjøpt fra en av de største fabrikkene 1590 esker tobakk. For hele 1941 hadde han fått 575 esker.

En innringer gjorde oppmerksom på at dette tilsvarte 36 prosent av tidligere innkjøp. Men selv ble vedkommende - som tobakkskunder flest - avspist med 10 prosent. Hvor ble resten, altså de 25-26 prosentene av? Dette ble det nå skumlet om. For både tobakkshandlere og kunder måtte det enkleste og det riktigste være at også tobakken nå ble rasjonert.

Det ble den fra 1. juli 1942. Importen av tobakk hadde gått drastisk ned etter at det nordamerikanske markedet var blitt stengt, og etterspørselen kunne på ingen måte møtes.

I forbindelse med tobakksrasjoneringens innførelse ble det ifølge *Østlandets blad* utstedt 1807 tobakkskort i Ski. Det var etter inngitte oppgaver, attestert av en tobakksforhandler, 1383 røkende menn og 424 røkende kvinner. Så mange hadde det aldri vært før!

Kortene ble etter datidens oppfatning av kjønnes ulike behov utstedt til menn over 18 år og til kvinner over 21 år, og en manns kvote var dobbelt så stor som en kvinnes!

Men rasjonene strakk på ingen måter til, og tobakksdyrking ble for mange like viktig som matauk - kanskje også fordi tobakk kunne brukes til å bytte til seg matvarer. Tobakken ble omspunnet av en hel kultur.

Vent med å ta inn tobakksbladene, oppfordret gartner Grønvold ved Ski gartneri i *Østlandets blad* den 7. september 1942. Vent lengst mulig før kulden kommer, for plantene vokser kjempemessig akkurat nå - selv om været er forbasket lunefullt og ustadig.

Er det mange tobakksdyrkere her omkring? spurte *Østlandets blad*. Massevis, svarte Grønvold. Men mange har vært så griske at de alt har røkt opp hvert eneste blad. Bare stilkene står igjen.

Gartner Grønvold sendte ifølge *Østlandets blad* ut 8-9000 tobakksplanter i de første dagene av juni 1943. En rekke andre gartnere leverte også planter, bl. a. Kollerøs, Kjærem og frk. Skodbo, så det ble nok mange, mange tusener bare i Ski.

Hvis nå bare en behjerttet mann kunne sette i gang en tobakksfabrikk her, så skulle det bli megen bra røyk til vinteren, skrev *Østlandets blad* - det vil si for dem som levet så lenge uten å få sin daglige pipe.

Avisen fulgte opp med artikler om hvordan den hjemmelagede tobakken skulle bli best mulig, med tips om små finesser og knep som kunne komme godt med.

Dersom nikotinhungeren tok overhånd før plantene var ferdig utvokste, kunne man plukke av de underste bladene og stikkbladene, benytte seg av hurtigtørking i stekeovnen og sause med likør eller sirup. Sirupen kunne man koke av selvdyrkede sukkerroer og løvetannrot!

Det ble en herlig sjau igjen for gartnerne i juni 1944 med å levere tobakksplanter til alle de hundrer som skulle ha, og som hadde tinget planter for lenge siden. De fleste hadde vært så forsynlige at de hadde alliert seg med gartnerne allerede sommeren og høsten før for å være sikre på å få.

Det skulle nok bli tilstrekkelig for alle, fortalte en av stedets gartnere til *Østlandets blad* den 13. juni. Det var ikke få tusen planter som var drevet frem, 10-15 000 hos hver gartner, og det ble mange til sammen.

Men det var ikke klokt å sette plantene ut for tidlig, sa gartneren. Det trengtes meget av sol og varme for at plantene skulle trives og gjøre noe av seg. Og hittil hadde været ikke vært særlig gunstig.

Den 31. august fikk *Østlandets blad* se og måle Skis største tobakksblad. Bladet stammet fra en Havanna-plante og målte 85x85 centimeter.

Hvilken hage planten vokste i, turde avisen imidlertid ikke oppgi -

De store tobakksbladene ble hengt til tørk og sendt til videreforedling hos en fabrikant. Så fikk man tobakk tilbake i esker.

Nok ble aldri nok! Tobakk var en ettertraktet vare. Det ga *Østlandets blads* byttespalte for 1944 tydelig uttrykk for:

En brukt sportsvogn byttes i norskavlet tobakk.

Tallerkener, 6 dype og 6 flate, hvite med gullkant, ønskes byttet med norsk fabrikkbehandlet tobakk.

Gummistrømpe byttes i norskavlet tobakk eller sigaretter.

Ull bolero-jakke, strikket, byttes i norsk tobakk.

Et par ubrukte herreturnsko med gummisåler ønskes byttet i heimeavla tobakk.

Har brukte ny-vulkaniserte gummistøvler, nr. 44, ønskes byttet i tobakksblader.

Lammeskinnslue nr. 58, som ny, byttes i fabrikkbehandlet n. tobakk.

Hickory dameski med bindinger byttes i heimeavla tobakk.

100 gram sølv og noe gull byttes i litt norsk tobakk eller sigaretter + mellomlegg.

5 flate og 5 dype tallerkener med gullkant, et lomneur og en Columbia reisegrammofon med en del plater ønskes byttet i ferdig tobakk eller tobakksplanter.

Sølv sigarettetui ønskes straks byttet med norskavlet tobakk.

En liten enfaset motor med bryter byttes i heimeavlede sigaretter.

160 Watts stråleovn byttes i norskavlet tobakk.

Herre vinterfrakk, aller beste stoff og fôr, helst ubetydelig brukt, byttes i norskavlet.

Grammofon med 5 plater byttes med tobakksblad.

Hvilket skulle bevises! Men byttehandelen kunne også gå den annen vei:

2 hanekyllinger og 2 pakker sigaretter ønskes byttet i 10 liter blåbær.

Fabrikkbehandlet tobakk byttes i 1 à 2 ender.

*Sigaretter og heimeavlet tobakk ønskes byttet i arbeidsbukse eller kjeledress størrelse 48.
Har tobakksblad, ønsker gode lærstøvler nr. 45.*

BRENSEL

VED TIL VINTEREN

I annonse i *Østlandets blad* den 8. juli 1940 ble utførselsforbud for ved fra Ski bekjentgjort. En forespørsel forsyningsnemnda hadde rettet til befolkningen, tydet på at det ville bli mangel på brensel til vinteren.

Det forhindret ikke at folk i Ski var sene med å bestille veden. Den 9. august gikk forsyningsnemndas forretningsfører ut i avisen igjen og understreket at det var bedre å være føre var enn etter snar. Ellers var det mulig at man ville bli skuffet. Det kunne sette inn med snøslaps og stadig regn, og det ville nok kunne merkes på veden - om det da var noe igjen!

I oktober ble det imidlertid nevnt at vedforsyningen nå gikk fint. Det var den påtroppende kulde som hadde fått fart i folk.

Fra Forsyningsdepartementet var det i slutten av september kommet regler for husoppvarming på grunn av den vanskelige brensels-situasjonen.

I boliger skulle ifølge *Østlandets blad* bare ett oppholdsrom oppvarmes for hver husstand, bortsett fra den høyst nødvendige oppvarming av soveværelser. Temperaturen i oppholdsrom skulle ved fyring ikke overstige 18°C. I forsamlingsrom og butikklokaler var grensen satt til 15°.

ALLE TIDERS KULDEREKORD

Det var godt at vedforsyningen var brakt i orden, for vinteren 1940/41 ble kald.

Det var den kaldeste januar på over hundre år, skrev *Østlandets blad*. Mandag den 19. januar 1941 kl. 08 ble det på Kråkstad stasjon målt 40 kuldegrader. Stasjonen ligger som på bunnen av en gryte, og den verste kulden samlet seg der.

Men så var 40 kuldegrader også alle tiders rekord. Lenger oppe i høydene fikk man nøye seg med 28-30 grader. Det samme var det ved Ski stasjon.

I Ski kirke var søndagens gudstjeneste blitt avlyst på grunn av kulden. Det var bare tre varmegrader i kirken, og det lot seg ikke gjøre å få temperaturen opp. Det ble for kaldt for den lille blåfrosne flokk som var møtt opp.

Det var mange frosne vann- og varmerør, og rørleggerne hadde sin fulle hyre med å klare brasene. Tre mann var i full sving med elektriske tineapparater i Ski-byen. Også på bondegårdene var rørene mange steder frosset.

Etterfølgende søndag ble Ski kirke holdt lukket. Temperaturen inne var nede i null grader, og de to-tre vågehalsene som hadde trosset kulden og møtt frem, måtte bare avfinne seg med at gudstjenesten igjen var avlyst.

VEDPARSELLER

Mangel på arbeidskraft hindret de private skogeierne i å fremskaffe det tilstrekkelige kvantum ved foran vinteren 1942/43, og Ski Vel engasjerte seg med tanke på å kjøpe ved på rot i Vevelstadskogen til sine medlemmer.

Det endte med at Vellet den 10. juni 1942 averterte i *Østlandets blad* felleleshugst i Vevelstadskogen. De som ønsket å få "vedparseller", måtte melde seg innen en oppgitt tidsfrist og oppgi hvor mange favner ved de ønsket å hugge og i hvilket tidsrom huggingen skulle foregå.

Det viste seg at interessen for felleleshugsten var langt større enn antatt. Ved fristens utløp var bestilt henimot 600 favner ved, fordelt på bortimot halvannet hundre bestillere.

Veden var utblinket i noe som het Katteholtet inne i Vevelstadskogen. Så der ble det livlig i tiden som fulgte.

Adgangen til selv å kunne hugge sin vinterved ble i følge *Østlandets blad* for den 26. februar 1943 utvidet for terminen 1943/44. Det ble gitt anledning for forbrukerne til å inngå avtale ikke bare med kommuneskogene, men også med private skogeiere om å få kjøpt ved på rot. Dette var faktisk den eneste måte de private skogeierne på grunn av mangel på arbeidskraft ville kunne oppfylle det pålagte hugstkvantum på.

Så nå ble det ikke tid til å ta ferieturen hit eller dit. Nå ble det å dra til skogs med øks og sag hver friøkt. Et herlig slit kunne det jo bli, men så hadde en jo igjen den tilfredsstillelsen at en ikke skulle behøve å fryse fordervet når vinterkulden satte inn.

DA SKOLEELEVER DRO TIL SKOGS

Vedsituasjonen var kritisk igjen høsten 1944. Som en av de større forbrukerne så det temmelig vrient ut for Ski realskole.

Forsyningsnemnda hadde ikke sett seg utvei til å skaffe det nødvendige kvantum ved for vinteren, kunne *Østlandets blad* fortelle. Hvis en kunne skaffe huggere, kunne nok skolen få kjøpe ved på rot, men å skaffe huggere var like vanskelig som å få kjøpt ved. Da elevene hørte det, erklærte de seg straks villige til å dra til skogs for å ordne brasene.

Omtrent 30 elever ble tatt ut og utstyrt med nødvendig redskap. Med lastebil og under en lærers tilsyn var elevene blitt kjørt til skogen og hentet igjen om kvelden. Elevene ble delt opp i lag på tre, og så måtte de gi rapport hver middagspause og hver kveld. På den måten ble det konkurranse mellom lagene, og på en ukes tid var skolen sikret brensel for hele skoleåret.

OG ODØLINGER INVADERTE KROKHOL SKOG

Ski kommuneskoger hadde våren 1942 inngått kontrakt med Aker kommunale brenselforsyning om salg av 1000 å 1250 storfavner skogsved på rot fra Krokhol skog. Dette kom i tillegg til det som kommuneskogene skulle levere til innenbygds bruk, og det som var stilt til disposisjon for Ski Vel i form av skogparseller for tildeling til privatfolk. I alt utgjorde avvirkningen for driftsåret 1942/43 16 000 m³ eller 2 1/2 års tilvekst på ett år.

Den store vedkontrakten med daværende Aker kommune gjorde det selvsagt nødvendig å skaffe hugstfolk og kjørere utenfra i tillegg til de omlag 50 som arbeidet i Ski kommuneskoger. Det ble Aker kommunale brenselforsynings ansvar.

Ca. 30 fra Aker ble allerede sommeren 1942 tvangsutskrevet til arbeid i Krokhol skog. Et 40-tall ble samme sommer hentet fra Nord-Odal. De ble fristet av bedre betaling enn de kunne få i hjemdistriktet. De fleste av dem brakte med seg sine hester slik at de kunne stå for kjøringen frem til bilvei. 18 gårdbrukere i Enebakk fikk pålegg om å levere i alt 35 000 kg. høy til foring av de importerte hestene.

Transporten av veden var en stor operasjon. Veden ble hestekjørt frem til Skjelbreia, Bysetermåsan eller Krokhol og fraktet derfra med rekvirerte lastebiler til Grønland torg i Oslo. Bilene ble drevet med generatorknott, små tørkede biter av fortrinnsvis or som dannet brennbar gass. Knotten trådte i stedet for bensin som det var forsvinnende små mengder av.

Fra Grønland ble veden så fordelt videre til husstandene i Aker. Aker kommune utgjorde jo den gang det meste av dagens Oslo.

Skogsarbeiderne fra Nord-Odal og en del av de tvangsutskrevne fra Aker bodde i 16-manns brakker ved Krokhol og Svarthol. De lå i dobbeltsenger og stelte seg selv med mat på den ene ovnen som var i brakka.

På grunn av det tunge arbeidet fikk den enkelte skogsarbeider tildelt en ekstra fettrasjon på 250 gram saltet og røkt hvalspekk pr. uke. i ca. 12 uker om vinteren. Hvalspekket ble levert i hele tønner fra Ringstad pølsefabrikk på Stranda på Sunnmøre.

Alvilde Gjevik som bodde i Sagstua ved Krokhol og var gift med en av skogsarbeiderne i kommuneskogene, fortalte til *Ski-kalenderen 1995* at det ikke var lett å skaffe klær og mat til disse sliterne under krigen. Hun sydde om og lappet det hun kunne, stekte potetlomper i stabler, og en sjelden gang når det var kjøtt å koke av, laget hun lapskaus til niste.

Det var ingen koier å gå inn i så rastene kunne ikke bli for lange i vintertiden. Svette som karene var, ble de fort kalde. 50 gram kafferusk i måneden ga heller ikke mange kaffekoppene å varme seg med.

PUSTEHULL I HVERDAGEN

DA SILKEDOKKA VANT OG ALLE TIDERS KULDEREKORD BLE SATT

Det ble avholdt travkjøring på Midtsjøvannet søndag den 18. januar 1941, kunne *Østlandets blad* fortelle, med mange løp og god deltakelse. Dame- og gubbeløp inngikk i programmet. Det var musikk på banen.

Stevnet hadde overtruffet alle forventninger med hensyn til deltakelse, såvel fra kjørerens som fra publikums side. I alt 70 hester startet. Det var rekord i Kråkstad og Ski travlags historie. Og til tross for kulden hadde nesten 500 tilskuere innfunnet seg på banen, og til rytmen av gamle slagere holdt man varmen tålig bra i løpet av de to timene stevnet varte.

Atlasprinsen ble raskeste tre-åring, mens Silkedokka ble raskeste hest.

Størst interesse samlet dame- og gubbeløpet som var stevnets siste, med damene i majoritet. Familien Holm gjorde det best. Datter, svigerdatter og søsterdatter av Colbjørn Holm tok mesteparten av sølvet. Selv ble han langt ute i rekka.

PÅ LÅVEBALL

Det var blitt innført danseforbud i Norge høsten 1941. Det gjaldt alle offentlige tilstelninger.

Men folk danset fortsatt ikke bare i hjemmene, men i bryggerhus, på låver og om sommeren på sletter inne i skogen.

Lørdag den 15. august, da lensmannen var på blendingskontroll, kom han også til Kjeppestad gård i Ski. En eller annen hadde tatt med seg grammofon og spilt opp på loven, og et stort antall ungdommelige dansere hadde innfunnet seg.

Lensmannen noterte ikke mindre enn 50-60 av deltakerne i dansemoroen, kunne *Østlandets blad* fortelle. Disse kunne vente seg en bot på 50 kroner, så statskassen ville få et ganske stort tilskudd fra dette låveballet.

Grammofonen med tilbehør ble selvfølgelig beslaglagt, dessuten et stort antall sykler. Disse tilhørte deltakere som hadde forsvunnet fra åstedet da lensmannen kom, uten at de hadde fått med seg sine eiendeler.

LEGG SMILET TIL

Ski Damekor og Ski Mannskors kabaretaften "Legg smilet til" hadde premiere i Folkets Hus lørdag 20. mars 1943 kl. 20.

Allerede kl. 0730 morgenen før hadde de første unge damer stilt seg i kø utenfor Titt inn for å sikre seg billetter. Straks etter at butikken hadde åpnet, var alle nummererte billetter solgt.

Østlandets blad beroliget sine lesere med at de likevel kunne ta det fullstendig med ro. "Legg smilet til" ville komme igjen flere ganger, så alle som ville se og høre kabareten, ville få anledning til det.

Det hele hadde gått slag i slag, fortalte *Østlandets blad* i sin omtale av generalprøven. Sketsjene var virkelig gode, og det var mange morsomme sangnummer. I alt var det 27 nummer.

"Legg smilet til" ville sikkert forplante seg til salen til latter og mange ganger utvikle seg til latterbrøl.

Det ble hele seks fulle hus, og det ville med andre ord si verdensrekord på Ski.

Aase Rosendahl Jensen som spilte tjenestepiken Pernille, fortalte for øvrig til *Ski-kalenderen 1994* at en kveld hun og flere andre var på vei hjem fra en øvelse på spark, ble de stanset av en tysk patrulje. På sparken fraktet de en stor kuffert med kostymer. Tyskerne ble temmelig forvirret da de åpnet kufferten og dro frem det ene merkelige plagget etter det andre. Ungdommene var ikke særlig høye i hatten, men dro lettet videre da patruljen lot dem gå.

NORGESKVELDEN

Det kristelig realskole- og gymnasiastlag hadde ifølge *Østlandets blad* en av sine store dager først i juni 1943. Proppfullt hus, blide ansikter, utmerket stemning fra først til sist.

Formannen i laget holdt en kort hilsmningstale knyttet til et bibelord, og så ble det sunget noen vers av Blix's "No livnar det i lundar". Tron Tronsen hadde skrevet en vakker prolog, og den ble lest opp fint og stemningsfullt.

Betty Hammer og Reidun Stensrud spilte feiende flott Joh. Svendsens Festpolonese.

Landssekretær Egeland holdt andakt, og så kom fargebildene fra kryss og tvers i vårt kjære, gamle Norge. Til de enkelte deler av fremvisningen var det sangledelse av Guttorm Flottorp og en liten krabat som var kledd i sølvdrakt, og det var resitasjon av fru Nysted. Betty Lidén satt trofast ved pianoet under hele akten.

Det var en opplevelse det hele, så stemningsfullt og vidunderlig vakkert at både små og store satt med våte øyne hele tiden. Alle visste før at Norge er vakkert, men så vakkert som dette - nei, det visste vi ikke, skrev *Østlandets blad*.

BOOKN PÅ BESØK

Mandag 20 mars 1944 kl. 19 og kl. 21 kom så Book Jensen til Folkets Hus i Ski, i spissen for et utsøkt kabaretprogram.

I *Østlandets blad* ble det reklamert med at blant de opptredende var landets nye store revynavn Carsten Byhring, den populære Bergens-skuespiller Dan Fosse, rytmesangerinnen Solveig Barland og den nyoppdagede Oslo-komiker Arne Arnesen. Bookn's revyorkester deltok.

Kabareten hadde spilt hele 323 ganger for fulle hus i Oslo i 1943.

LUDVIG HOLBERG GJØR SIN ENTRÉ I SKI

Gymnasiaster fra Ski høyere skole overrasket i går aftes ved å fremvise Ludvig Holbergs u dødelige komedie "Den stundesløse" på Folkets Hus scene, skrev *Østlandets blad* den 19. desember 1944.

Det var overfylt hus, og forestillingen overtraff de dristigste forventninger.

I betraktning av at komedien er et helaftens teaterstykke i tre akter, måtte en også bli høylig imponert over at det praktisk talt ikke ble behov for å nærme seg sufflørkassen for noen av de opptredende.

Publikum var henrykt og klappet vilt.

Over nyttår dro for øvrig Teater Academica, som gymnasiastene kalte seg, til Drøbak og viste forestillingen i kinoen der.

STOPP TAPPING AV UNGDOMMENS PENGEPUK

Det forlyder, skrev signaturen "L" i *Østlandets blad* den 25. januar 1945, at en av stedets eldste og mest ansette foreninger igjen har alliert seg med et Oslo-etablissement og solgt sitt navn til dette for et meget stort beløp.

Ski må spares for å få hit igjen det samme eller et lignende fornøylesetablissement som det vi hadde i fjor høst i lange tider utover, og som kun hadde til oppgave å trekke store pengesummer ut av bygda.

Avisens redaktør sluttet seg helt til det innsenderen hadde skrevet om å få stoppet dette nye besøket her, og som ingen annen hensikt hadde enn å tappe ungdommens pengepung.

"En far" ga i *Østlandets blad* for den 6. februar uttrykk for sin gru overfor det tillyste besøk. Besøket varer ikke tre dager, men to-tre måneder. Og mødre forteller at det er et mas fra ungene på penger, penger for å gå på tivoliet. Jeg hører om ungdom som legger igjen hele sin månedslønn der. Det kommer vel en tid da de kan ha bruk for sine penger til noe nyttigere og nødvendigere enn å sløse dem bort på denne måten.

Den ærede forening her i Ski skulle holde seg for god til å låne ut sitt aktede navn til den slags, skrev faren, og til å ta imot slike penger.

På vegne av flere henstilte han derfor gjennom *Østlandets blad* til lensmannen å nekte bevilling til å drive "Tivoli" her i Ski.

TVANGSEVAKUERTE FRA FINNMARK

Da tyskerne i oktober 1944 måtte trekke sine styrker tilbake fra Finnmark og Nord-Troms, ble et område nesten halvannen gang så stort som Danmark rasert.

Den største tvangsflyttingen av mennesker i norsk historie ble satt i verk. 40 000-45 000 ble drevet sydover av tyskere og nazister.

Østlandets blad brakte den 14. november 1944 to meldinger om de tvangsevakuerte fra Finnmark.

Avisen fortalte at Landsorganisasjonens skole på Syverud i Ski ble stilt til disposisjon for syke.

Det ville bli plass til 50 og den nødvendige hjelp.

Samtidig meddelte avisen at det ble arbeidet under høytrykk for å skaffe hus til evakuerte. Også Ski måtte ta sin kontingent, og i den anledning ble det nå opptatt fortegnelse over huseiere som hadde anledning til å ta imot en eller flere familier.

De som ble evakuert hit, måtte bli å fordele på bondegårdene omkring i bygda. Husene i Ski-byen var for det meste fullt besatt på forhånd, og hvis det mot formodning skulle finnes noen rom igjen her, ville de sikkert bli tatt i bruk til mer nærliggende formål.

I følge *Østlandets blad* for den 21. november var det allerede kommet et helt busslass med gamlinger til Sørmarka-skolen. Det var de første evakuerte til Ski fra Nord-Norge, i alt 42 personer.

Mesteparten av disse var fra gamlehjemmet i Honningsvåg. Noen få andre hadde sluttet seg til på reisen sydover. Det var folk på 70-80 år, et par stykker hadde enda fylt 90 år. Tross den lange og besværlige reisen var alle merkelig nok i riktig bra kondisjon. Alle ruslet oppe og stelte hver med sitt. De gamle gubbene leste aviser, og kvinnene drev med strikketøyet sitt.

Ingen av de evakuerte hadde vært så langt sydover tidligere.

Det var kun midlertidig de skulle oppholde seg på Syverud. Så snart leilighet ble gitt til å skaffe dem annet husvære, var det meningen de skulle flytte, noe som skjedde ved årsskiftet 1944/45 da de ble overført til Eidsvoll.

Den 15. desember meldte *Østlandets blad* at Ski måtte ta imot flere evakuerte fra Nord-Norge så snart det kunne skaffes plass. Det dreiet seg nå om ca. 25 stykker som for tiden var anbrakt på Samlestasjonen Ila Skole i Oslo.

Vanskeligheten bestod i å skaffe de nødvendige husrom. Men det var heller ikke så greit med kjøkkenutstyr, sengklær o.lign.

En familie var allerede kommet fra Vadsø til Bogerbakken i Gjedsjø, en annen familie fra Kjøllefjord til speiderhytta på Sterkerud og en tredje familie fra Hammerfest til Søndre Ski.

Kråkstad viste seg å være bygda med det store hjertet.

Kråkstads kontingent av evakuerte ble omkring 100 mennesker. 70 kom før jul og ble anbrakt på forskjellige gårder. De fleste var fra Alta. Det dreiet seg om 14 familier, så hver enkelt av dem var nokså barnerik. Folkene skulle beskjeftiges i jord- og skogbruket. 3 var gamle skogsfolk, merkelig nok. En var skomaker og skulle fortsette med sitt håndverk.

De fremmede var blitt møtt med en ganske enestående velvilje i Kråkstad-bygda, kunne *Østlandets blad* fortelle. Bygdefolket var i høy grad forekommende og hjelpsomme både når det gjaldt hus, mat, klær, husgeråd eller hva det kunne være. De fleste som var kommet, manglet jo totalt alle ting.

2-3 barn var allerede begynt på skole i Kråkstad. De andre fikk vente til over nyttår så en kunne få skaffet dem litt klær først.

Finnmarkingene i Kråkstad rettet for øvrig gjennom "Finnmark Dagblad", gjengitt i *Østlandets blad* den 16. januar 1945, en inderlig takk for den hjertelige og i alle henseender tilfredsstillende mottakelse de hadde fått i Kråkstad - enhver i sitt nye hjem.

Foruten den over all forventning hyggelige julekveld og den utmerkede forpleining og hjelpsomhet de i alle måter hadde nytt, ble det 5. juledag av en forening i bygda arrangert en særdeles stemningsrik og i alle henseender vellykket juletreffest for samtlige evakuerte med vertskaper. Det var sang av Kråkstad Sangkor, tale av bygdas prest, musikk, gang rundt juletreet og rikelig bevertning.

Det var deres håp, skrev finnmarkingene, at riktig mange av de øvrige evakuerte her sørpå var kommet i likeså hjemlige og vennligsinnede omgivelser.

Ved juletider 1944 kom det i følge *Østlandets blad* en ny kontingent evakuerte fra Finnmark til Ski.

Det var 5 familier på til sammen 20 mennesker som hadde reist hjemmefra i begynnelsen av november måned, og som hadde slitt mye ondt på turen hit. De var hjemmehørende i Hammerfest og nabobygdene Kvalsund og Sørøysund og hadde for en stor del av reisen oppholdt seg i lite bekvemmelige fartøyer. I selskapet var det 11 barn i alderen helt ned til ett år.

Da de kom herut, skrev avisen, var omtrent halvparten av dem syke og måtte ha legehjelp. Den siste familien ble installert lille julaften, så julen tilbrakte de i hytter omkring Langen.

Det var selvfølgelig særdeles vanskelig for dem. Lite hadde de fått med seg, og vanskeligheter var det med å skaffe dem det høyst fornødne.

Det var selvfølgelig særdeles vanskelig julaften, men kjøpmennene i Ski, Oppegård og Nordby bidro til en hurtiginnsamling og ga med begge hender. Da juleskyssen dro til Langen ut på ettermiddagen, var det et ønselig lass med matvarer og andre fornødenheter, bl.a. også leker til barna.

Det sier seg selv at de meget beskjedne finnmarkinger var særdeles fornøyet. De rettet en hjertelig takk til evakuerings-sjefen, Thorbjørn Løchen, for den gode mottagelse og forståelse de var blitt møtt med her i Ski, og til kjøpmennene som hadde støttet evakueringssjefen i hans innsamling med gaver til jul.

FRIGJØRINGEN

Østlandets blad kom ikke ut på frigjøringsdagen den 8. mai 1945. Meldingen om at krigen var slutt og vårt fedreland igjen fritt, kom først den 9. mai.

På 1. side brakte avisen bilder av kong Haakon, kronprinsparet og prins Harald. Ingen skulle være i tvil om dens nasjonale holdning.

På samme side ble det meldt at tyskerne fra nå av var krigsfanger, og at blendingen var opphørt med øyeblikkelig virkning.

Ny melding om tyskerne kom i *Østlandets blad* den 23. mai.

Mange hundre landminer, plassert på forskjellige steder i Ski-byen, skulle demonteres. 12 britiske ingeniørsoldater var kommet hit for å overvåke og kontrollere ødeleggelsen. Det var tyske soldater selv som måtte foreta det farlige arbeidet.

Minene var plassert på Depotplassen, omkring omformerstasjonen ved jernbanen og omkring Grubernes Sprængstoffabrik på Drømtorp. Rundt fabrikken var det lagt minst 300 miner. De lå like under jordskorpen og var dekket med mose og annet rusk.

Folk i Ski visste intet om hvorledes uskadeliggjøringen av minene skulle foregå, eller om hvor farlig arbeidet var.

Men så smalt det ved opprenskningen av minefeltet ved omformerstasjonen, kunne *Østlandets blad* fortelle.

En av de tyske soldatene som var beskjeftiget med å ta en mine opp, fikk kuttet av begge sine armer ved at minen eksploderte. Han fikk også stygge skader i hodet.

Han ble straks kjørt til sykehus i Oslo. Det var tvilsomt om han stod det over.

Det var ikke bare tyskere igjen i Ski. Det var også russere.

Det kunne *Østlandets blad* fortelle den 26. mai 1945.

Det hadde vært en tropp på 48 mann russiske krigsfanger i Ski-byen, derav visstnok tre offiserer. De hadde fått flytte fra brakkene oppe på Magasinplassen til den tidligere "Hirdheimen" som var blitt døpt om til "Frihetens Hus". Det ble senere huset til Jern, Bygg og Farge. I dag holder Pålle Restaurant til her.

Russerne fikk lov til å bevege seg som vanlige mennesker, og alle var snille og hensynsfulle mot dem, fortalte de til avisen.

Det var ikke rart med klær de hadde hatt, da de slapp fri av det tyske fangenskap. Uniformene deres var bare filler, og flere av dem måtte nøye seg med å vandre omkring i bare papirbukser som snart løste seg opp i sine enkelte faktorer.

"Vi vil alltid takke jernbanen, hjemmefronten, Røde Kors og ellers alle folk i Ski. Da vi var i tysk fangenskap på Depotet, hadde vi det meget dårlig, men en ting var godt, og det var at nordmennene alltid hjalp oss. Hvis de ikke hadde gjort det, hadde vi ganske sikkert ikke vært i live noen av oss da tyskerne kapitulerte den 7. mai."

Dette var de russiske soldatenes hilsen til befolkningen i Ski da de reiste hjem, offentliggjort i *Østlandets blad* den 22. juni 1945.

Snart var ikke bare russere, men også tyskere og briter reist, og befolkningen i Ski og Kråkstad kunne vende tilbake til fredens hverdag.

Takk for guidingen så langt, *Østlandets blad*!